

CONSILIO AD EXSEQUENDAM CONSTITUTIONEM DE SACRA LITURGIA

29 augusti 1966

Schemata, n.180
De Pontificali, 12

Coetus a studiis XX: De Libro I Pontificalis

DE ORDINATIONE DIACONI, PRESBYTERI, EPISCOPI

A: DE ORDINATIONE DIACONI

I: Praenotanda

- 1 Ordinatio diaconorum fiat cum fidelium quam maxima praesentia; quapropter dies ordinationis Dominica esse debet ~~vel sabbatum quattuor temporum~~ vel alias dies festivus, si rationes pastorales id suadeant.
- 2 Ordinatio de more fiat ad cathedram (a); si autem propter participationem fidelium opus est, paretur sedes pro Episcopo inter altare et cancelllos; sedes pro ordinandis sic parentur, ut tota actio liturgica a fidelibus bene conspici queat.
- 3 Qui ordinandi sunt diaconi sumunt paramenta diaconalia praeter stolam et dalmaticam.

---

ad n.2: a: Hic n.92 (De sede celebrantis...) Instructionis 'Inter Oecumenici' ('Sedes pro celebrante et ministris, iuxta singularem ecclesiarum structuram, ita collocetur ut a fidelibus bene conspici possit, et ipse celebrans revera universae fidelium communitati praesesse videatur') respici debebat. Ex antiqua traditione ordinationes fiebant ad cathedram: cf. OR XXXVI, n.18: 'Surgentes autem ab oratione, stat pontifex in sede sua, singillatim imponens manus capitibus eorum et benedicet eos' (M. Andrieu, Les Ordines Romani IV, 198); Sacramentarium Gelasianum Vetus, n.142: 'Et post modicum intervallum mox incipiunt omnes Kyrie eleison ad sedem pontificis, et benedicit eos...' (L.C. Mohlberg, Liber Sacramentorum... 24 s.).

4. Praeter ea, quae pro missis celebrationis necessaria sunt, parentur stola diaconales et dalmaticae pro singulis Ordinandis (a). Calix talis magnitudinis sit, ut sufficere possit ad communionem omnium diaconorum ~~super~~ ^{ad} ordinorum (b).

II: De liturgia verbi

5. Omnibus rite dispositis ordinatur processio per ecclesiam ad altare modo consucto. Subdiaconum librum Evangeliorum deferentem sequuntur ordinandi ac denique Episcopus.
6. Peragitur liturgia verbi more in 'Ritu servando in celebrazione Missae' descripto.
7. Epistola legi potest 1 Io 4, 7-16 vel 1 Tim 4, 9-16, Evangelium Io 12, 24-26 (a).

---

ad n.4 a: Cf. modum traditionis indumentorum infra (n.22) descrip-
turn. Modus nunc vigens nobis revidendus esse videtur:
melius esset, si Ordinandi non durante liturgia verbi
et durantibus ritibus praeparatoriis - pracsertim li-
taniis - vestimenta super brachia tenerent.

b: Cf. 'Ritum servandum in concelebratione Missae', n.17d.

ad n.7 a: Cf. Schema 124 (De Pont.6) n.60: 'Si Patribus placet,
ut exaretur formulare speciale Missae 'In consecratio-
ne presbyterorum' vel 'In collatione Ordinum', investi-
gandum est, quonodo hoc formulare aptetur consecratio-
ni Diaconorum vel utrum exarari debeat formulare spe-
ciale 'In consecratione diaconorum'.
Nobis visum est, solummodo lectiones speciales (ad li-
bitum eligendas) proponere. Orationes rituales Missa-
lis Romani 'In collatione ordinum', quia de ordinatio-
nibus nihil dicunt, ne retineantur (Hae orationes in
Sacramentario Gelasiano Vetere primo occurrentes erant
orationes Missae Sabbati post Dominicam Quadragesimae:
cf. L.C.Mohlberg, Liber Sacramentorum...., 28 s).

8. Dicto Evangelio vel symbolo, si dicendum est, expleto (a), incipit Ordinatio diaconorum (b). Oratio autem fidelium substituitur per Litanias (c).

III. De ordinazione diaconorum.

9. Si ordinatio fit inter altare et cancellos, Episcopus cum mitra accedat ad sedem ibi paratam et sedet.

10. Ordinandi vero ad ordinem diaconi vocantur a diacono (a) hoc modo:

'Accedant, qui ordinandi sunt diaconi'.

11. Et mox singulatim a notario nominantur; et quilibet vocatus dicit:

'Adsum'

et accedit ad Episcopum, cui reverentiam facit.

---

ad. n.8 a: Homilia habeatur unica in tota actione liturgica.
Quia de ordinationibus in homilia agetur, homilia locatur post ritus praesentationis candidatorum, postulationis, electionis.

b: Cf. Sess. Cons.VI, Schema 124, n.41 (Quaes.XVI): Placuit Patribus, ut Ordinatio Diaconorum inter liturgiam verbi et liturgiam eucharisticam peragatur. Munere suo in Ordinatione accepto primo funguntur Diaconi nuper consecrati in liturgia eucharistica, sicut infra nn.28 ss. dicetur.

c: Sic evitatur duplicatio inutilis. Etiam 'Kyrie' in missis, in quibus fiunt ordinationes, supprimatur propter Litanias, si etiam in Ordine Missarum instaurato supprimitur, quando dicitur oratio fidelium (cf. OR XXXIV, n.5: 'Non dicitur tunc Kyrie eleison sed, completo introitu, dat orationem episcopus...'; M.Andrieu, Les Ordines Romani III, 605).

Ad n.10 a: Secundum Pontificale Romanum vocantur ab Archidiacono. De facto 'Archidiaconus' hodie non iam existit vel nerus titulus est. - Quaestioni Episcopi 'Scis illos dignos esse' ex rei natura solus Moderator Seminarii maioris (vel in aliis casibus is, cui institutio Ordinandorum commissa erat) respondere potest; cf. infra n.12.

12. Omnibus in modum coronae coram Episcopo ordinatis Moderator seminarii vel qui locum eius tenet dicit:

'Revocrendissime Pater, postulat ecclesia N.(a), ut hos fratres nostros ad onus diaconii ordinetis'.

Episcopus interrogat, dicens:

'Scis illos dignos esse'?

Respondet Moderator seminarii:

'Ex interrogatione populi christiani et suffragio virorum competentium testificor illos dignos esse inventos'(b).

13. Episcopus:

'Auxiliante Domino Deo, et Salvatore nostro Iesu Christo eligimus hos fratres nostros in ordinem Diaconii' (a).

Populus dicit:

'Deo gratias'.

vel electionem approbat secundum morem regionis (b).

14 Deinde Episcopus alloquitur Electos coram se sedentes necnon et populum (a).

Si circumstantiae id postulant (b), facere potest his verbis:

ad n. 12 a: Coetus Relatorum (Romae d. 2-3 maii 1966 habitus) postulavit, ut nominetur ecclesia localis.

b: Pont. Rom: 'Quantum humana fragilitas nosse sinit, et scio, et testificor ipsos dignos esse ad huius onus officii'. - In Coetu Relatorum (2.V.1966) de casu actum est, si Moderator seminarii ex conscientia non potest testificari omnes candidatos esse dignos. - Nobis visum est, ut in responsione Moderatoris Seminarii etiam de interrogatione fidelium (cf. CIC cc 998 ss) mentio fiat.

ad n. 13 a: Cf. Pontificale Romanum; cf. Sess Cons. VI, Schema 124, n.49 (Quaes.XI); ibi dictum erat, sententiam finalem formulae 'Auxiliante' hodie non iam correspondere veritati rei; insuper propositum erat sententiam initialem nunc posse concludere postulationem loco verborum 'Deo gratias'.

b: Responsio 'Deo gratias' aliquo modo ritum praesentationis et electionis concludit et tamquam approbatio electionis interpretari potest. Sed et alii modi approbationis (per acclamaciones e.gr.) secundum morem regionis possibles sint, sicut in Sess.VI Cons. optatum est; Conferentiarum episcopaliū erit de hoc modo decidere.

ad n.14 a: Cf. Sess. Cons. VI, Schema 124, n.50 (Quaes.XXI): 'Op- tandem est, ut rubricae praescribant allocutionem de gratia et munere Diaconi habendam'.

b: Normaliter allocutio fiat vivo verbo.

Antwort und von mir in der
Rektoren-Besprechung Sept 66
schafft eingriffen. Die Rolle des
Repons ist nunmehr herabgedrückt:
er ist jetzt ~~noch~~ nur mehr Bericht-
ersteller über das Urteil anderer
(Die ganze Kunde entstand in den
Rektoren-Sitzungen im Mai, als meine
Erinnerung nach Pascher den Grenz-
fall des unbekümmten Rektoren Regens
anfuhr). Die Rektoren müssen
anscheinlich verlieren den seit
Jahrhunderten ihnen zugeschulden
höchsten Rang, und zwar unnötig.

An einer eigenen Dokumentation
hatte ich vorlängt, daß (ohne
Klammer) die Familienbeziehe in den
Avulzianischen und späteren Haussmarckiten und
Fran so:

DILECTISSIMI, CUM ISTI SUBDIACONI
AVVS INTER FILIOS, FRATRES VEL
AMICOS HABETIS

~~filii~~ / filii
M~~in~~da / dilectissimi, cum isti ~~fratres~~ nostri (quos inter ~~filiis~~, propinquos vel amicos habetis) mox ad ordinem diaconorum sint provehendi, attento cogitate ad qualem ministerii gradum sint ascensuri.

Spiritus sancti dono roborati, episcopo eiusque presbyterio adiumentum praestabunt, in diaconia verbi, altaris et caritatis, omnium servos se exhibentes. Altaris ministri effecti, evangelium nuntiabant, sacrificium apparabant, corpus et sanguinem Domini fidelibus partientur.

Præterea, secundum mandatum episcopi, ad eos pertinebit ~~fideles~~ / ^{tam} ~~quam infi-~~ ^{deles} exhortari et sacra doctrina imbuere, orationibus praesidere, baptis- mun ministrare, (matrimonio assistere), viaticum ad morientes deferre, ritibus exsequiarum præcessere (c).

Per impositionem manuum inde ab apostolis traditam consecrati et arctius altari coniuncti, in nomine episcopi vel parochi, ministerium caritatis explebunt (d). In his omnibus, sic agant, Deo iuvante, ut illius discipulos cognoscatis (e) qui non venit ministrari, sed ministrare (f).

Filii dilectissimi ad ordinem diaconii provehendi, Dominus vobis dedit exemplum, ut quemadmodum ipse fecit, ita et vos faciatis (g). Diaconi igitur, id est Iesu Christi ministri, qui in medio discipulorum quasi ministrans apparuit (h), Dei voluntatem ex animo facientes (i), in caritate sicut Domino et hominibus cum laetitia servitis (k). Cum vero nemo duabus dominis possit servire (l), considerate omnem immunditiam aut avaritiam idolorum esse servitutem (n). Vos autem, sicut diaconi quondam ab apostolis ad ministerium caritatis electi, viros boni testimonii Spiritu sancto et sapientia plenos esse

---

c: Cf. Const. 'Lumen gentium', art.29

d: Cf. Deer. 'Ad gentes', art.16

e: Cf. Io 13, 35

f: Cf. Mt 20, 28

g: Cf. Io 13, 15

h: Cf. Lc 22, 27

i: Cf. Eph 6, 6

k: Cf. Mt 25, 40

l: Cf. Mt 6, 24

m: Cf. Eph 5, 5; 1 Tim 3, 8-11

oportet (n). Exhibitote vos ergo immaculatos et irreprehensibiles coram Deo (o) et hominibus, sicut decet Christi ministros et dispensatores mysteriorum Dei (p), in fide radicati et fundati (q), ncc vos a spe evangelii averti sinatis, cuius non tantum auditores sed et ministri esse debetis. Mysterium fidei in conscientia pura habentes (r), verbum Dei, quod ore praedicatis operibus vestris ostendite (s), ut plebs christiana, Spiritu sanctificata, fiat pura oblatio, Deo accepta (t), et vos in novissimo die Domino occurrentes, ab eo verba audire valcatis: Euge, scrve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tui (u).

15. Post allocutionem surgunt Electi et stant coram Episcopo sedente cum mitra.

Episcopus examinat (a) Electos omnes simul his verbis:

'Filii carissimi, priusquam ad ordinem diaconii accedatis, vos oportet coram populo propositum de suscipiendo munere profiteri. Vultis ad ministerium Ecclesiae per impositionem manuum nearum et donum Spiritus sancti ordinari?'

Electi omnes simul respondent:

'Volo'.

Episcopus:

'Vultis munus diaconii in adiutorium ordinis sacerdotalis et prefectum populi christiani humili caritate explere?'

Electi:

'Volo'.

---

n: Cf. Act 6, 3

o: Cf. Col 1, 23

p: Cf. Pont. Rom., allocutio 'Provehendi...'

q: Cf. . Col 1, 23; Eph 3, 18

r: 1 Tim 3, 9

s: Cf. Pont. Rom., allocutio 'Provehendi...'

t: Cf. Rom 15, 16

u: Cf. Mt 25, 23

ad n.15 a: Cf. Sess. Cons.VI, Schema 124, n.55: 'Si in consecratio-
ne Presbyterorum promissione fidelitatis locus excellen-
tior inter ritus preparatorios tribuitur, convenire vi-
detur, ut etiam in consecratione Diaconorum, saltem si
Diaconi in hoc ordine permanensi consecrandi sunt, con-
secrandi ante ritum sacramentalen Consecratori in con-
spectu fidelium fidelitatem, obedientiam et reverentiam
promittant'. - In Sess. Cons. VI propositum est, ut omnes
ordinandi ad Diaconatum hoc modo examinentur.

Episcopus:

'Vultis mysterium fiduci, ut ait Apostolus, in conscientia pura habere et hanc fidem secundum evangelium et traditionem ecclesiae verbo et opere praedicare?'

Electi:

'Volo'.

Episcopus:

'Vultis conversationem vestram exemplo Christi, cuius corpus et sanguinem in altari tractabitis, indesinenter conformare?'

Electi:

'Volo et cupio, gratia Dei adiutus'.

16. Deinde unusquisque electorum accedit ad Episcopum et coram eo genuflexus ponit manus suas iunctas inter manus Episcopi (a). Sicubi vero hic modus minus conveniens esse videtur, secundum iudicium Conforentiae episcopalnis alius ritus eligatur vel quaestio sequens ponatur sine ullo rito (b).

Episcopus interrogat electum, si eius est Ordinarius:

'Promittis mihi et successoribus meis reverentiam et obedienciam?'

Electus:

'Promitto'.

Si vero Episcopus non est eius Ordinarius, dicit singulis electis:

'Promittis Ordinario tuo reverentiam et obedienciam?'

Electus:

'Promitto'.

Ad n. 16 a: Coetus Relatorum (2-3 maii 1966) promissionem obedienciae et reverentiae tun in ordinatione diaconorum cum in ordinatione presbyterorum non duplicationem esse putavit, quia electi obedienciam promittunt secundum ordinem quem accepturi sunt.

b: In Coetu Relatorum (2-3 maii 1966) postulatum est possibilitas aptationis secundum Const. 'Sacrosanctum Concilium' art. 37 ss.

Episcopus:

Opus bonum

'Qui coepit in te, Deus, ipse perficiat'.(c)

17. Deinde omnes surgunt. Episcopus dicit versus ad populum: (a) 'Oremus, dilectissimi, Deum Patrem omnipotentem, ut super ^{hos} fa-
mulos suos, quos in sacrum ordinem diaconatus dignatur assu-
mere, benedictionis suae gratiam clementer effundat'(b).

Diaconus:

'Flectamus genua'.

18. Et mox Episcopus ante sedem suam ~~cum mitra~~ genua flectit; electi
vero procumbunt; ministri etiam atque omnes alii genua flectunt.
Tunc cantores incipiunt Litanias (a). Ante ultimam invocationem
addatur:

'Ut hos Electos benedicere digneris. R/: Te rogamus...'

Ut hos Electos benedicere, et sanctificare digneris.

---

c: Ritus verbo episcopi concludi visum est.

Ad n. 17: a: Cf. Sess. Cons.VI, Schema 124, n.52: 'In ritu conse-
crationis Diaconorum usque adhuc invenitur duplex in-
vitatorium... secundum, romanae originis, e duabus
partibus constat, ex invitatorio et ex oratione olim
litanias concludente'; n.54: 'Invitatorium 'Commune
votum...' ergo utpote duplicatio tollatur, invitato-
rium 'Oremus'... ad fidem testium antiquorum resti-
tuatur et e duabus orationibus litanias concludenti-
bus una eligatur et altera omittatur'.

b: Restituimus invitatorium secundum textus antiquiores
(Sacramentarium Veronense: ed. Mohlberg n.949; Sacra-
mentarium Gregorianum: ed. Lietzmann 4, 1; OR XXXIV,
n.7: ed. M. Andrieu, Les Ordines Romani..., III 605;
OR XXXV, n.22: ibid. IV 37). Textus receptus respicit
possibilitatem consecrationem et Diaconorum et Pre-
sbyterorum in una actione liturgica conferendi(cf.
infra n.64).

Ad n. 18: a: Forma aptior at brevior a coetibus competentibus exa-
rari debet (cf. Sess. Cons.VI, Schema 102, n.38).

Ut hos electos, benedicere, et sanctificare, et consecrare digneris" (b).

19. Deinde surgit solus Episcopus, et deposita mitra cantat vel clara voce dicit (a):

"Domine Deus, precos nostras clementer exaudi, ut quae nostro sunt gerenda officio, tuo prosequaris benignus auxilio; et quos sacris ministeriis exsequendis pro nostra intelligentia credimus offerendos, tua benedictione sanctifica. Per." (b)

Postea diaconus:

'Levate'.

20. Post haec omnibus surgentibus, Electis tamen genuflexis, Episcopus stat ~~cum mitra~~ et unusquisque Electorum accedit ad eum. Episcopus unicuique imponit (a) manus (b) super caput nihil dicens (c).

---

b: Nobis visum est reverti ad antiquiorem traditionem romanam (saec. X ex.), secundum quam cantores cantant et invocationes speciales (cf. OR XXXV A, n.7: 'Tunc schola incipit laetaniam et in penultimo dicit: Ut fratrem nostrum Illum electum ad pontificem sanctificare digneris, te rogamus, audi nos': ed. M. Andrieu, Les Ordines Romani... IV 74). Hoc loco benedictio Episcopi inutilis ac praebens ansam erroris videtur, quia benedictionem seu consecrationem veram, in ritu nempe sacramentali conferendam, aliquo modo duplicat. Modus usque nunc in Pontificali Guilelmi Durandi (saec. XIII ex.) primo occurrit (I, I, cp. XIV, n.28: ed. M. Andrieu, Le Pontifical Romain... III 381 s), in statu minus evoluto in Pontificali Romano XII saec., secundae recensionis (cp. X, n.20: ibid. I, 146).

Ad n. 19: a: Episcopus hanc orationem clara voce solummodo dicat, si et orationem Consecrationis recitat.

b: Cf. Sess. Cons. VI, Schema 124, nn. 52, 54 (cf. supra n. 17 ad a). - Textus receptus restituit textum Pontificalis Romani secundum textum antiquiorem (Sacramentarium Veronense: ed. Mohlberg, n. 948). - Signum benedictionis inutile, quia ritus sacramentalis vera benedictio est.

Ad n. 20: a: Cf. Sess. Cons. VI, Schema 124, n. 43 (Quacs. XVII): 'Manus impositio in ritu nunc vigente interruptit orationem Consecrationis (impositio manus intra orationem Consecrationis primo in Pontificali Romanae Curiae inventur: cf. M. Andrieu, Le Pontifical romain... II, 340). Haec interruptio minus apta videtur. Manus impositio immediate orationem consecrationis antecedat'.

Minus bene!

Brotte gitt als (nicht
früher den Rungen) Grund
an (6.10.66), die Bank
flankiert war, hier
gärtle schon die Weile

→
gibt doch wohl nur
den ersten beiden Welt-
kriegs

Kard. Gongaloni erinnert die
Gefahr einer Dispariertheit, die hier droht;
Kinder- und jugendliche Elemente dieser Art
(die ja keinen Schaden anrichten können)
sollte man schonen. Die Predigt zeigt
sich als der gleichsam intensive Beter
(Segn ist ja mit Gnade nichts anderes als
Beten) mittels der femininen, von es
um seine Freiheit verantwortlichen Rückone und
Priesterin geht.

21. Omibus Electis ad loca sua reversis Episcopus extensis manibus
ante pectus cantat vel clara voce dicit orationem Consecrationis:

'Adesto (a), quae sumus, omnipotens Deus, honorum dator, ordinum
distributor officiorumque dispository, qui in te manens innovas
omnia, et cuncta disponens per verbun, virtutem sapientiamque
tuan Iesum Christum, filium tuum, Dominum nostrum, sempiterna
providentia praeparas et singulis quibusque temporibus aptanda
dispensas. Cuius corpus, Ecclesiam tuam, caelestium gratiarum

---

sequitur ad 20: b: Cf. Sess. Cons.VI, Schema 124, n.44: 'Et in con-
secratione Diaconorum Consecrator ambas manus im-
ponat. Primitus enim ritus impositio his unius
tantum manus non intendit distinctionem inter
consecrationem Diaconorum ex una et consecratio-
nem Presbyterorum et Episcopi ex altera parte
(Statuta Ecclesiae antiqua, fons antiquissimus,
ad manus impositionem in consecratione Diacono-
rum et Presbyterorum pro utraque consecratione
de 'manus impositione' loquuntur (cf. Ch. Munier,
Les Statuta Ecclesiae antiqua, Paris 1960, pp 95s);
etiam rubricae in Pontificalibus romanis medii
aevi fere indistincte de 'manuum vel de manus
impositione' tun in consecratione Diaconorum cum
in consecratione Presbyterorum loquuntur; cf. M.
Andrieu, Le Pontifical romain...I, 132. 134 s;
II, 340. 344; III, 361, 367).

Per impositionem ambarum manuum et in consecra-
tione Diaconorum clarior fit unitas sacramenti
Ordinis in tres gradus vel ordines distincti.
Distinctio graduum sacramenti Ordinis et verbis
orationis consecrationis et ritibus explicativis
exprimitur'.

c: Cf. Sess. Cons.VI, Schema 124, n.45 (Quaes.XVIII)
'Formula 'Accipe Spiritum Sanctum, ad robur...' '
quae ad manus impositionem dicitur, in statu minus
evoluto in Pontificalibus manuscriptis saec.XII
med. primo occurrent, per viam Pontificalis Gui-
lmi Durandi in traditionem romanam introducta
est (cf. M. Andrieu, Le Pontifical romain...III,
361). Quia haec verba secundum Const.Apost.'Sa-
cramentum Ordinis' ad ritum sacramentalem non
pertinent, immo in errorem ducunt, ac si istis
verbis Diaconi consecrarentur, omittantur'.

varioitate distinctam suorumque connexam distinctione membrorum, per legem totius mirabilem compagis unitam, in augmentum templi tui crescere dilatarique largiris, sacri munoris servitatem trinis gradibus ministrorum nonini tuo militare constituens, electis ab initio Levi filiis, qui ministerium tabernaculi sacri expletos, haereditatem benedictionis aeternae sorte perpetua possidarent.

Ad n. 21: a: Dialogus initialis consuetus orationis Consecrationis non retinetur, quia ex se oratio Consecrationis non est pro eucharistica; praeterea dialogus initialis orationis consecrationis duplicat dialogum initialem praefationis Missae:

Ratio historica:

Dialogus initialis in epistola Hincmarii Archiep. Remensis (saec. IX med.) primo occurrit: n. 9 (ed M. Andrieu, Le sacre épiscopal... RHE 48/1953, 39); sed in sic dicto "Missali S. Eligii" (Ms: Paris, Bibl. nat. lat 12051: saec. X med.: ed. J. Morinus, Commentarius in sacris Ecclesiae ordinationibus... Antwerpiae 1695, 221) hic modus reicitur: 'Et non dicitur 'Vere dignum' in consecratione'. In OR XXXVI n. 37 rubrica dicit: 'Pontifex dicit unam orationem in modum collectae, alteram eo modulamine, quo solet contestata (i.e. praefatio) cantari' (ed. M. Andrieu, Les Ordines romani... IV 202). In libris liturgicis romanis usque ad saec. XIII dialogus initialis non invenitur, quod patet ex Pontificali Romanae Curiae cp. XIII A et B (ed. M. Andrieu, Le Pontifical romain... II 369. 373). - Coetus Relatorum (2-3 maii 1966) hunc modum approbavit (contra: 2).

Quoad textum orationis consecrationis cf. Sess. Cons. VI Schema 124, Quaes. XIX: Placetne Patribus, ut investigetur, quomodo praefatio consecrationis theologian Diaconatus secundum Constitutionem 'Lumen gentium' nelius exprimere posset? (cf. n. 46 schematis: Quoad textum praefationis consecrationis haec animadversione digna sunt:

- a) Textus praefationis de gratia consecrationis Diaconorum in quantum est participatio ministerii Christi ministri salutis non loquitur.
- b) Pars media incertitudinem quoad dignitatem Consecrandi nimis late evolvit; ita eam breviorem reddere liceat.
- c) Constitutio 'Lumen gentium' Diaconatum tamquam permanentem gradum hierarchiae restituit. Huiusmodi Diaconi 'permanentes' non ad Sacerdotium ascendunt; sententia autem ultima praefationis ('... dignisque successibus de inferiori gradu per gratiam tuam capere potiora mereantur') huic stabilitati contradicit. Certe nemo optat distinctionem quoad ritum consecrationis inter 'Diaconos permanentes' et 'Diaconos ad Sacerdotium ascendentibus'. Propterea videtur convenire, ut haec ultima sententia semper omittatur').

Sic in Ecclesiae tuae exordiis apostoli Filii tui, Spiritu sancto auctore, septem viros boni testimonii delegerunt, qui eos in quotidiano ministerio adiuvarent, ut ipsi orationi et praedicationi verbi abundantius possent instare, et illis electis viris per orationem

---

Quapropter:

- 1) deleta est versio: 'Et nos quidem tamquam homines, divini sensus et summae rationis ignari, horum vitam, quantum possumus, aestimamus. Te autem, Domine, quae nobis sunt ignota non transcunt, te occulta non fallunt. Tu cognitor es secretorum: tu scrutator es cordium. Tu horum vitam caelesti poteris examinare iudicio, quo semper praevalens, et admissa purgare et ea, quae sunt agenda, concedere';
- 2) addata est versio: 'Sic in Ecclesiae tuae exordiis apostoli Filii tui, Spiritu sancto auctore, septem viros boni testimonii delegerunt, qui eos in quotidiano ministerio adiuvarent, ut ipsi orationi et praedicationi verbi abundantius possent instare, et illis electis viris per orationem et manus impositionem mensarum ministerium commiserunt';
- 3) mutata est sententia **conclusionis:**
loco: 'Dignisque successibus de inferiori gradu per gratiam tuam capere potiora mereantur' nunc dicitur: 'Quatenus Filium tuum, qui non venit ministrari sed ministrare, imitantes in terris, cum ipso regnare mereantur in caelis'.
Insuper versio: '... Levi filiis, qui in mysticis operationibus domus tuae fidelibus excubiis permanentes, haereditatem...' propter difficultatem interpretationis mutata est; nunc dicitur: '... Levi filiis, qui ministerium tabernaculi sacri expletentes, haereditatem...' .

Denique textus ad fidem testium antiquorum restitutus est:

loco 'ordinunque distributor atque officium dispositor' nunc dicitur: 'ordinum distributor officiorumque dispositor'

(cf. Sacr. Veronense, ed. Mohlberg n.951; Sacr. Gregorianum, ed. Lietzmann nn.4, 3: Sacr. Gelasianum Vetus, ed. Mohlberg n.152);

loco 'disponis' nunc dicitur 'disponens';

deletur 'videlicet'

(cf. fontes supra citatos);

loco 'legem mirabilem totius compaginis' nunc dicitur 'legem totius mirabilen compagis'.

(cf. fontes supra citatas);

et manus impositionem ~~nonsarum ministerium~~ commiserunt. Super hos quoque famulos tuos, quae sumus Domine, placatus intende, quos tuis sacris altaribus servituros in officium diaconii suppliciter dedicamus.'

Sequentem partem orationis Consecrationis cantat vel clara voce dicit, si tota oratio clara voce recitat (b), ~~extensis manibus versibus electos~~ (c):

'Emitte in eos, Domine, quae sumus, Spiritum sanctum, quo in opus ministerii fideliter exsequendi munere septiformis tuae gratiae roborentur.'

Prosequitur extensis manibus ante pectus:

'Abundet in eis totius forma virtutis, auctoritas modesta, pudor constans, innocentiae puritas et spiritualis observantia disciplinae. In moribus eorum pracepta tua fulgeant, ut suae castitatis exemplo imitationem sanctas plebis acquirant, et bonum conscientiae testimonium praeferentes in Christo firmi et stabiles perseverent, quatenus Filium tuum, qui non venit ministrari

---

loco 'Diaconatus' nunc dicitur 'diaconii' (cf. fontes supra citatas); deletur 'tui' (cf. fontes supra citatas);

loco 'septiformis gratiae tuae munere' nunc dicitur 'munere septiformis tuae gratiae' (cf. Sacr. Veronense, ed. Mohlberg n.951; Sacr. Gelasianum Vetus, ed. Mohlberg n.154;

loco 'imitationem sanctam plebs acquirat' nunc dicitur 'imitationem sanctae plebis acquirant' (cf. Sacr. Veronense, ed. Mohlberg n.951; Sacr. Gelasianum Vetus, ed. Mohlberg 154).

- b: Quoad modum proferendi verba 'essentialia' cf. Sess. Cons. VI, Schema 124, n.47 (Quaes. XX): '... optandum est, ut tota oratio consecrationis in cantu proferatur, verbis essentialibus et ad valorem requisitis necnon verbis conclusionis orationis non exclusis'.
- c: Iam in Decreto SRC (20.II.1950) haec expensio (ibi extensio manus dexteræ) ad verba 'essentialia' formæ sacramentalis postulatur. Cf. etiam infra n.52 (nota d.) et n.96 (nota i).

Klausel wurde auf
Antrag des Restoren
gestrichen; denn hier hatte
man die im Tor eingeforderte
"pars prothor" doch wieder - und
"van Störken" ~~versus~~ als bisher
Innungspräsidenten; denn die geltende
Rubrik lautet: *elector
mannum versus electos*

et manus impositionem ~~nonsarum ministerium~~ commiserunt. Super hos quoque famulos tuos, quae sumus Domine, placatus intende, quos tuis sacris altaribus servituros in officium diaconii suppliciter dedicamus.'

Sequentem partem orationis Consecrationis cantat vel clara voce dicit, si tota oratio clara voce recitat (b), ~~extensis manibus versibus elected~~ (c):

'Emitte in eos, Domine, quae sumus, Spiritum sanctum, quo in opus ministerii fideliter exsequendi munere septiformis tuae gratiae roborentur.'

Prosequitur extensis manibus ante pectus:

'Abundet in eis totius forma virtutis, auctoritas modesta, pudor constans, innocentiae puritas et spiritualis observantia disciplinae. In moribus eorum praecepta tua fulgeant, ut suae castitatis exemplo imitationem sanctae plebis acquirant, et bonum conscientiae testimonium praeferen tes in Christo firmi et stabiles perseverent, quatenus Filium tuum, qui non venit ministrari

---

loco 'Diaconatus' nunc dicitur 'diaconii' (cf. fontes supra citatas);
deletur 'tui' (cf. fontes supra citatas);

loco 'septiformis gratiae tuae munere septiformis tuae gratiae' nunc dicitur 'munere septiformis tuae gratiae' (cf. Sacr. Veronense, ed. Mohlberg n.951; Sacr. Gelasianum Vetus, ed. Mohlberg n.154);

loco 'imitationem sanctam plebs acquirat' nunc dicitur 'imitationem sanctae plebis acquirant' (cf. Sacr. Veronense, ed. Mohlberg n.951; Sacr. Gelasianum Vetus, ed. Mohlberg 154).

b: Quoad modum proferendi verba 'essentialia' cf. Sess. Cons. VI, Schema 124, n.47 (Quaes. XX): '... optandum est, ut tota oratio consecrationis in cantu proferatur, verbis essentialibus et ad valorem requisitis necnon verbis conclusionis orationis non exclusis'.

c: Iam in Decreto SRC (20.II.1950) haec expensio (ibi extensio manus dexteræ) ad verba 'essentialia' formæ sacramentalis postulatur. Cf. etiam infra n.52 (nota d.) et n.96 (nota i).

sed ministrare, iuitantes in terris, cum ipso regnare mereantur
in caelis. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum...'

R/ Amen.

22. Finita oratione Consecrationis ordinati surgunt. Aliqui Presby-
teri assistentes imponunt unicuique stolam diaconalem, deinde dalmaticam nihil dicentes (a). F ant diaconi

23. Interim cani potest psalmus vel responsorium vel alias cantus.

Psalmus:

Ant.: 'Qui mihi ministrat, ne sequatur: et ubi ego sum, illic sit
et minister meus'. (a)

Ps.99.

Post duos versus repetitur antiphona; psalmo completo non dicitur
'Gloria Patri', sed repetitur antiphona; psalmus tamen abrumpitur
et repetitur antiphona, cum ritus completus fuerit (b).

Responsorium:

'Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum, dicit Dominus:
Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut colum-
bae. V. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis.
Estote...Gloria Patri... Estote...' (c).

---

ad n. 22: a: Cf. Sess. Cons. VI, Schema 124, n.56 (Quaes. XXIII);
cf. infra n. 53.

ad n. 23: a: Cf. Io 12, 26 a: cf. Commune unius Martyris extra temp.
pasch., ad Laudes Ant. III.

b: Secundum modum Pontificalis Romani ('Consecratio eccl-
siae' e.gr.).

c: Responsoria elegimus secundum exemplum Respon. 'Iam non
dicam vos servos' (in Ordinatione Presbyteri: cf. infra
n. 58). - Cf. Brev. Rom., Commune Apostolorum extra temp.
pasch., ad Mat., Respons.I.

24. Ordinati vestibus diaconalibus induiti accedunt ad Episcopum, qui librum Evangeliorum unicuique Ordinato in manus tradit dicens (a):

'Accipe Evangelium Christi, cuius praeco efficctus es; et vide, ut quod legcris credas, quod credideris doceas, quod docueris imiteris' (b).

25. Demum Episcopus omnes Ordinatos singulatim recipit ad osculum pacis (a) dicens: 'Pax tibi'.

R/ 'Et cum spiritu tuo'.

26. Interim cani potest psalmus vel responsorium vel alias cantus (a). Psalmus:

D Ant.: 'Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus, qui est in caelis, dicit Dominus' (b)

Ps. 145

Post duos versus repetitur antiphona; psalmo completo non dicitur 'Gloria Patri', sed repetitur antiphona; psalmus tamen abrumpitur et repetitur antiphona, cum ritus completus fuerit (c). Responsorium: 'Ego sum vitis vera, et vos palmites: Qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum (alleluia, alleluia) V. Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos. Qui manet.. Gloria Patri.. Qui manet..' (d).

Ad n.24: a: Cf Sess. Cons.VI, Schema 124, n.57 (Quaes.XXIV): 'Traditio libri Evangeliorum quasi culmen rituum explicativorum magni habenda est. Sed formula huius traditionis in epite loquitur de potestate legendi Evangelium per hunc ritum accipienda, quae autem potestas in ritu sacramentali, in manum impositione, iam tradita est. Formula ergo mutari debet.'

b: Pontificale Romanum: 'Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Domini. R/ Amen.' Formula proposita sumitur ex elementis orationis 'Deus sanctificationum...' (nunc e ritu Consecrationis Presbyterorum tollendae): '...ut in lege tua die ac nocte meditantes quod legerint, credant; quod crediderint, doceant; quod ducuerint, imitentur' et Officii Psalmatus (cf. Appendicem Pontificalis Romani) 'Vide, ut quod ore cantas, corde credas et quod corde credis, operibus comprobes'.

Ad n.25: a: Cf. Sess. Cons.VI, Schema 124, n.59.

Ad n.26: a: Postulat Const. 'Sacrosanctum Concilium' art.31: 'In libris liturgicis recognoscendis, sedulo attendatur ut rubricae etiam partes fidelium praevident'; etiam in fine ordinationis presbyterorum (ad osculum pacis) provisum est de cantu fidelium: cf. infra n.58.

+ Bei der Priesterweihe von auf
mischen Antrag die Niederrin-
föhrung der Bezeichnung und
die anwesenden Inhaber des
Amtes (coenobio pacis nbi fit regnum
monachorum propter professionem
vollennum) angenommen worden;
die Bemerkung, daß das sin-
gemäß auch auf die Diakone an-
gewandt werden müsse, ist über-
hört worden!

IV: De liturgia eucharistica.

27. Fiunt omnia secundum 'Ritum servandum in celebratione Missae' praeter haec quae sequuntur:
28. Aliqui ex ordinatis oblata deferant Episcopo pro celebratione Missae (a); unus ex ordinatis ministret Episcopo ad altare.
29. Diaconi nuper ordinati communicantur sub utraque specie secundum 'Ritum servandum in distribuenda communione sub utraque specie' (a). Diaconus Episcopo ministrans postquam communicatus est ab Episcopo sub utraque specie fungitur ministerio calicis (b).
30. Aliqui e diaconis nuper ordinatis Episcopum adiuvent in distribuenda communione fidelibus

---

sequitur ad 26

b: Cf. Io 12, 26b: cf. Commune unius Martyris extra temp. pasch., ad Laudes Ant. IV.

c: Cf. supra ad n.23 (nota b).

d: Cf. Brev. Ron., Commune unius aut plurium Martyrum T.P. ad Mat., Respons. VII.

ad n.28: a: Coetus Relatorum (2-3 maii 1966) postulavit, ut dona tantum eucharistica adhibeantur, quac in processione offertorii adducuntur.

ad n.29: a: N. 1, 1.

b: In 'Ritu servando in distribuenda communione sub utraque specie' (n.4) nominatur inter assistentes celebrantis primo diaconus, ex antiqua traditione minister calicis.

B: DE ORDINATIONE PRESBYTERI

I. Praenotanda

31. Ordinatio presbyterorum fiat cum fidelium quam maxima praesentia; quapropter dies ordinationis Dominica esse debet vel ~~sabbatum quartuor temporum~~ vel alius dies festivus, si rationes pastorales id suadeant.
32. Ordinatio de more fiat ad cathedram (a); si autem propter participationem fidelium opus est, paretur sedes pro Episcopo inter altare et cancellos; sedes pro ordinandis sic parentur, ut tota actio liturgica a fidelibus bene conspici queat.
33. Qui ordinandi sunt presbyteri, sumunt paramenta diaconalia praeter dalmaticam.
34. Praeter ea, quae pro Missae concelebratione necessaria sunt, parentur:
  - a) planetae pro singulis ordinandis (a);
  - b) Sanctum Chrisma.

II. De liturgia verbi

35. Omnibus rite dispositis ordinatur processio per ecclesiam ad altare modo consueto. Subdiaconum librum Evangeliorum deferentem sequuntur Ordinandi ac denique Episcopus.
36. Peragitur liturgia verbi more in 'Ritu servando in celebrazione Missae' descripto.
37. Epistola legi potest Ron 12,1-10a vel 1 Tim 4,9-16, Evangelium Io 15,9-17 vel Io 17,1a. 6-11 vel Io 17,1a 17-23 (a).
38. Dicto Evangelio vel symbolo, si dicendum est, expleto (a), incipit Ordinatio Presbyterorum (b). Oratio autem fidelium substituitur per Litanias (c).

---

ad n. 32: a: Cf. supra n.2 (nota).

ad n. 34: a: Cf. supra n.4 (nota).

ad n. 37: a: Cf. supra n.7 (nota).

ad n. 38: a: Cf. supra ad n.8 (nota a).

III. De ordinatione presbyterorum.

39. Si ordinatio fit inter altare et cancellios, Episcopus ~~cum mitra~~ accedat ad sedem sibi paratam et sedet.
40. Ordinandi vero ad ordinem presbyterij vocantur a diacono (a) hoc modo:
'Accedant, qui ordinandi sunt presbyteri'.
41. Et mox singulatim a notario nominantur; et quilibet vocatus dicit:
'Adsum',
et accedit ad Episcopum, cui reverentiam facit.
42. Omnibus in nodum coronae coram Episcopo ordinatis Moderator seminarii (vel qui locum eius tenet) dicit:
'Reverendissime Pater, postulat ecclesia N. (a), ut hos fratres nostros ad onus presbyterii ordinetis'.
Episcopus interrogat, dicens:
'Scis illos dignos esse?'
Respondet Moderator seminarii:
'Ex interrogatione populi christiani et suffragio virorum competentium testificor illos dignos esse inventos'.
43. Episcopus:
'Auxiliante Domino Deo, et Salvatore nostro Iesu Christo elegimus hos fratres nostros in ordinem Presbyterii'. (a)
Populus dicit:
'Deo gratias'
vel electionem approbat secundum normam regionis (b).

---

sequitur ad n.38

- b: Cf. Sess. Cons.VI, schema 124, nn.4 s (Quaes.X):
Placuit Patribus, ut omnes ritus ordinacionis uno tractu inter liturgiam verbi et liturgiam eucharisticam peragantur.
- c: Cf. supra ad n.8 (nota c).
- ad n. 40: a: Cf. supra ad n.10 (nota a).
- ad n.42 : a: Cf. supra ad n.12 (nota a).
b: Cf. supra ad n.12 (nota b).
- ad n. 43: a: Cf. supra ad n.13 (nota); formula 'Auxiliante' olim etiam in Ordinatione presbyterorum dicebatur (cf. Sacramentarium Gelasianum Vetus: L.C. Mohlberg, Liber Sacramentorum...24).
b: Cf. supra n.13 (nota b).

44. Deinde Episcopus alloquitur Electos coram se sedentes necnon et populum (a).

~~Fratres~~ Si circumsantiae id postulant (b), facere potest his verbis:
~~Fratres~~ Filii dilectissimi, cum isti fratres nostri (quos inter filios, proximos vel amicos habetis) mox ad ordinem presbyterorum sint provehendi, attente perpendite ad qualem in Ecclesia gradum sint ascensuri. Certe populus Dei sanctus totus regale sacerdotium in Christo efficitur. Attamen ipse magnus sacerdos noster, Iesus Christus, discipulos quosdam elegit qui sacerdotali ministerio in ecclesia fungerentur. Ipse enim, missus a Patre, apostolos misit in mundum, ut duce Spiritu sancto opus suum praedicationis et sanctificationis perficerent. Quorum successores, episcopi, eorum exemplum secuti, apostolici muneris cooperatores presbyteros elegerunt, secundi ordinis sacerdotes, qui eos in pascendo grege dominico adiuvarent (c).

Isti fratres, iam ab annis probatis, re matura, perpensa, ad sacerdotium in ordine presbyterorum sunt ordinandi, ut Christo, Magistro, Sacerdoti et Pastori inserviant, cuius ministerio corpus eius, id est Ecclesia, in templum sanctum aedificatur et crescit (d). Sacerdotio Episcoporum coniungendi, Christo configurandi, summo et aeterno sacerdoti, in veros Novi Testamenti sacerdotes sunt consecrandi ad evangelium praedicandum, populum Dei pascendum cultumque divinum celebrandum (e).

Filii dilectissimi, ad ordinem presbyterii provehendi, sacro docendi munere in Christo Magistro pro vestra parte fungemini. Verbum Dei omnibus dispense, quod ipsi cum gaudio accepistis (f). In lege Domini meditantes, videte ut quod legitis credatis, quod creditis doceatis, quod docetis imitemini (g). Sit ergo doctrina

-
- ad n.44: a: Cf. Sess. Cons.VI, schema 124, nn 31 s (Quaes.XII):
... in rubricis praescribatur allocutio de gratia et munere sacerdotali correspondens conceptui theologico nostrae aetatis, praecepsim Constitutionis 'Lumen gentium'.
b: Normaliter allocutio fiat vivo verbo.
c: Cf. Decr. 'Presbyt. Ordinis', art.2; Const. 'Lumen gentium', art.28.
d: Cf. Decr. 'Presbyt. Ordinis', art. 1.
e: Cf. Const. 'Lumen gentium' art.28; Decr.'Presbyt.Ordinis'. 2.
f: Cf. Decr. 'Presbyt.Ordinis', art. 4.

vestra pabulum populo Dei, sit odor vitac vestrae delectamentum Christi fidelibus, ut verbo et exemplo aedificatis domum, id est Ecclesiam Dei (h).

Munere item sanctificandi in Christo fungemini. Ministerio enim vestro sacrificium spiritale fidelium perficietur, Christi sacrificio coniunctum, quod per manus vestras super altare ~~in mysterio offeretur~~ in mysterio offeretur (i). Agnoscite ergo quod agitis, imitamini quod tractatis, quatenus mortis et resurrectionis Domini mysterium celebrantes, membra vestra a vitiis omnibus mortificare et in novitate vitae ambulare procuretis (k). Baptismo homines Dei populo aggregantes, penitentiae sacramento peccatorum ^{a nomine Christi et} ad Deum et Ecclesiam ^{Ecclesiae condonante} reducentes, oleo sancto infirmos sublevantes, omnes ritus sacros celebrantes, laudes cum gratiarum actione et precibus per horas diei offerentes (l), non tantum pro populo Dei, sed et pro mundo universo, menentote vos ex hominibus esse assumptos et pro hominibus constitutos in iis quae sunt ad Deum (m). Munus ergo Christi Sacerdotis indefesso gaudio in vera caritate explete, non quae vestra sunt, sed quae Iesu Christi quaerentes (n).

Munre denique Christi capitis et Pastoris pro vestra parte fungentes, filii carissimi, episcopo uniti et subditi, fideles in unam familiam adunare studete, ut illos per Christum in Spiritu sancto ad Deum Patrem adducere valeatis (o). Boni pastoris exemplum ante oculos semper habete, qui non venit ministrari, sed ministrare (p),

---

g: Cf. Pont. Rom., Oratio 'Deus, sanctificationum omnium...'.
h: Cf. Pont. Rom., Allocutio 'Consecrandi...'.
i: Cf. Decr. 'Presbyt. Ordinis', art.2.
k: Cf. Pont. Rom., Allocutio 'Consecrandi...'.
l: Cf. Decr. 'Presbyt. Ordinis', art.5.
m: Cf. Hebr. 5,1.
n: Cf. Phil 2,21.
o: Cf. Const. 'Lumen gentium', art.28; Decr. 'Presbyt. Ordinis' 6.
p: Mt 20,28.

qui venit quaerere et salvare quod perierat (q). Omnia omnibus facti (r), omnes Christo lucrari satagit ut salventur, secundum gratiam quae vobis potentibus (s) tribuitur. Habete 'dilectionem sine simulatione'. Sitis "odientes malum, adhaerentes bono, caritate fraterna invicem diligentes, honore invicem praevenientes, sollicitudine non pigri, spiritu ferventes, Domino servientes, spe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi instantes, necessitatibus sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantes. Benedicite persequentibus vos; benedicte et nolite maledicere. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, id ipsum invicem sentientes, non alta sapientes, sed humilibus consentientes... providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus (t)".

45. Post allocutionem surgunt Electi et stant coram Episcopo sedente ~~eum mitra:~~

Episcopus examinat (a) Electos omnes simul his verbis:

'Fili carissimi, priusquam ad ordinem presbyteri accedatis, vos oportet coram populo propositum de suscipiendo munere profiteri.

Vultis munus sacerdotii in gradu presbyterorum ut probi ordinis episcoporum cooperatores, auxiliante Spiritu sancto, indeficienter explere?'

Electi omnes simul respondent:

'Volo'.

Episcopus:

'Vultis mysteria Christi ad laudem Dei et sanctificationem populi christiani, secundum ecclesiae traditionem, pie et fideliter celebrare?'

Electi:

'Volo'.

---

q: Cf. Lc 15, 4-7.

r: Cf. 1 Cor 9,22.

s: Cf. Rom 12,6.

t: Rom 12, 9-17.

Ad n.45 a: Cf. Sess. Cons.VI, schema 124, nn.33-35 (Quaes.XIII).

Episcopus:

'Vultis ministerium *fidei*, in praedicatione evangelii et expositione fidei catholicae, secundum magisterium ecclesiae, ~~dilectione et amorem~~ perficere?'

Electi:

'Volo'.

Episcopus:

'Vultis Christo summo sacerdoti, qui seipsum pro nobis ~~ad~~ hostiam puram obtulit Patri, arctius in dies coniungi et cum ipso vitam vestram pro salute hominum Deo consecrare?'

Electi:

'Volo et cupio, gratia Dei adiutus'.

46. Deinde unusquisque (a) electorum accedit ad Episcopum et coram eo genuflexus ponit manus suas iunctas inter manus Episcopi. Sicubi vero hic modus minus conveniens esse videtur, secundum iudicium Conferentiae episcopalnis alius ritus eligatur vel quaestio sequens ponatur sine ullo rito (b).

Episcopus interrogat Electum, si eius est Ordinarius:

'Promittis mihi et successoribus meis reverentiam et obedienciam?'.

Electus:

'Promitto'.

Si vero Episcopus non est eius Ordinarius, dicit singulis electis:

'Promittis Ordinario tuo reverentiam et obedienciam?'.

Electus:

'Promitto'.

Episcopus:

'Qui coepit in te, Deus, ipse perficiat'. (c)

47. Deinde omnes surgunt. Episcopus dicit versus ad populum (a):

'Oremus, dilectissimi, Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos, quos ad Presbyterii munus elegit, coelestia dona multiplicet (b)'.

---

ad n.46: a: Cf. Sess. Cons.VI, schema 124, ad Quaes.XIII: Patribus placuit, ut Ordinandi ultimae quaestioni singulatim respondant.

b: Cf. supra ad n.26 (nota b).

c: Ritus verbo opiscopi concludi visum est.

Diaconus:

'Flectamus genua'.

48. Et mox Episcopus ante sedem suan cum mitra genua flectit; electi vero procumbunt; ministri etiam atque omnes alii genua flectunt. Tunc cantores incipiunt Litaniae (a).

Ante ultimam invocationem addatur:

'Ut hos Electos benedicere digneris. R/: Te rogamus...'

Ut hos Electos benedicere, et sanctificare digneris.

Ut hos Electos benedicere, et sanctificare, et consecrare digneris' (b).

49. Deinde surgit solus Episcopus et deposita mitra cantat vel clara voce dicit (a):

'Exaudi nos, quae sumus, Domine Deus noster, et super hos famulos tuos benedictionem Sancti Spiritus et gratiae sacerdotalis effunde virtutem: ut quos tuae pietatis aspectibus offerimus consecrandos, perpetua munera tui largitate prosequaris. Per...' (b)

Postea Diaconus:

'Levate'.

50. Post haec omnibus surgentibus, Electis tamen genuflexis, Episcopus stat cum mitra et unusquisque Electorum accedit ad eum. Episcopus unicuique imponit manus super caput nihil dicens (a).

---

ad n.47: a: Cf. Sess. Cons.VI, schema 124 (n.36) ad Quaes.XVI: Placuit Patribus, ut Litaniae immediate invitatorium.... sequantur et oratione... concludantur.

b: Quoad textum receptum cf. Sacramentarium Gregorianum (ed. Lietzmann n.3,1).

ad n.48: a: Fonna aptior et brevior a coetibus competentibus exarari debet (cf. Sess. Cons. VI, schema 102, n.38).

b: Cf. supra ad n.18 (nota b).

ad n.49: a: Episcopus hanc orationem clara voce sollemniter dicat, si et orationem Consecrationis recitat.

b: Cf. Pont. Rom.; quoad signum benedictionis cf. supra ad n.19, nota b.

ad n.50: a: Cf. Sess. Cons.VI, schema 124, n.7 (QuaesII): 'Optandum est, ut impositio manuum...immediate orationen Consecrationis antecedat'.

51. Deinde omnes presbyteri adstantes cum stolis parati ambas manus imponunt nihil dicentes (a). Post impositionem manuum presbyteri circa Episcopum manent usquedum oratio Consecrationis finiatur (b).

52. Tunc Episcopus extensis manibus ante pectus cantat vel clara voce dicit orationem Consecrationis:

'Adesto (a) Domine, sancte Pater, omnipotens aeternae Deus (b), honorum auctor et distributor omnium dignitatum; per quem proficiunt universa, per quem cuncta firmantur, amplificatis semper in melius naturae rationabilis incrementis, per ordinem congrua ratione dispositum. Unde sacerdotales gradus atque officia levitarum sacramentis mysticis instituta creverunt: ut cum Pontifices summos regendis populis praefecisses, ad eorum societatis et operis adiumentum sequentis ordinis viros et secundae dignitatis eligeres. Sic in eremo per septuaginta virorum prudentium rentes Moysi spiritum propagasti; quibus ille adiutoribus usus in populo, innumeras multitudines facile gubernavit. Sic in filios Aaron paternae plenitudinis abundantiam transfudisti; ut ad hostias salutares et frequentioris officii sacramenta meritum sufficeret sacerdotum. Hac providentia, Domine,

---

ad n.51: a: Possibilitas remanet, ut ex una parte presbyteri circum-eundo ordinandis manus imponat et ex altera parte ordinandi unus post alterum unumquemque presbyterorum accedant ad manum impositionem.

b: Cf. Sess.VI Cons., schema 124, n.11: 'Maxime decet, rubricam firmiter praescribere, ut omnes Presbyteri, qui manus imposuerunt, durante oratione Consecrationis circa Episcopum consecratorum stent...'

ad n.52: a: Quoad dialogum initialen cf. supra ad n.21 (nota a).

b: Cf. Sess. Cons.VI, schema 124, n.10: 'Optandum est, ut textus orationis Consecrationis, qui in nonnullis locis a textu testium antiquorum differt, ad fidem testium antiquorum restituatur'. Quapropter: loco 'rationalis' nunc dicitur 'rationabilis' (cf. Sacr. Veronense, ed. Mohlberg n.954);

loco 'Unde et sacerdotalis' nunc dicitur 'Unde sacerdotalis' (cf. Sacr. Veron., ed. Mohlberg, n.954);

loco 'ministerium' nunc dicitur 'meritum' (cf. Sacr. Veron. ed. Mohlberg n.954);

Angriff VOLK: kann nichts vom Prichterthum entbehren.
So könnte ansel, als ob das alt. Prichterthum gradlinige Fortsetzung des alte. Prichterthums sei. Findet kein reelles Echo, (ähnlich wie in den Diskussionen der Relatoren.)

Apostolis filii tui doctores fidei comites addidisti, quibus illi orbem totum secundis praedicatoribus impleverunt. Quapropter infirmitati quoque nostrae, Domine, quae sumus, haec adiumenta largire; qui quanto ~~magis~~ fragiliores sumus tanto his pluribus indigerus.'

Sequentem partem orationis Consecrationis cantat vel clara voce dicit, si tota oratio clara voce recitat (c), extensis manibus versus electos (d); idemque faciunt et omnes presbyteri adstantes nihil dicentes.

'Da quae sumus, omnipotens Pater, in hos famulos tuos Presbyterii dignitatem; innova in visceribus eorum Spiritum sanctitatis; acceptum a te, Deus, secundi neriti munus obtineant, censuramque morum exemplo suae conversationis insinuent.'

Prosequitur Episcopus extensis manibus ante pectus:

'Sint probi cooperatores ordinis nostri; eluceat in eis totius forma iustitiae, ut bona ratione dispensationis sibi creditae reddituri, aeternae beatitudinis praemia consequantur. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum, Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti per omnia saecula saeculorum.' R/ Amen.

---

ad n.52: b: loco 'praedicationibus' nunc dicitur 'praedicatoribus' (cf. Sacr. Veronense, ed. Mohlberg n.954; Sacr. Gregor. ed. Lietzmann, n.3, 5);

| loco 'quanto fragiliores' nunc dicitur 'quanto nagi fragiliores' (cf. Sacr. Veron., ed. Mohlberg n.954; Sacr. Gregorianum, ed. Lietzmann, n. 3, 5);

loco 'ut acceptum' nunc dicitur 'acceptum' (cf. Sacr. Veron. ed. Mohlberg n.954; Sacr. Greg. ed. Lietzmann, 3,5);

loco 'Sint provide cooperatores' nunc dicitur 'Sint probi cooperatores' (cf. Sacr. Veron. ed. Mohlberg n.954).

Insuper verba 'Eleazarum et Ithamarum' deleta sunt; nam versio '... ut ad hostias salutares et frequentationis officii sacramenta meritum sufficeret sacerdotum' de 'filii Aaron' non nisi sensu latiore dici potest.

c: Quoad modum preferendi 'verba essentialia' cf. Sess. VI Cons., schema 124, n.9 (Quaes. IV): Placuit Patribus, ut tota oratio Consecrationis in cantu proferri possit.

Klassisches Beispiel für
die falsche Berechnung der
lectio antiquior ebi peior

Selbst in Apuleius Rm.
Pelligrino

53. Finita oratione Consecrationis omnes Presbyteri adstantes rever-tuntur ad loca sua; Ordinati autem surgunt. Aliqui Presbyteri as-sistentes nihil dicentes imponunt (a) unicuique vestimenta hoc modo: reflectunt stola^m ab humero sinistro cuiuslibet, capientes partem, quae retro pendet, et imponentes super dexteram^v humerum, aptant eam ante pectus in modum crucis. Deinde imponunt unicuique planetam.

---

ad n. 52: d: Cf. Sess. Cons.VI, schema 124, n.11: 'Maxime decet, ru-brican firmiter praescribere, ut omnes Presbyteri, qui manus imposuerunt durante oratione Consecrationis.... manuun impositionem per manus dexteræ extensionem con-tinuare debeant; ita aperte demonstratur, quod dicit Constitutio 'Lumen gentium': 'Presbyteri, ordinis Epi-scopalis providi cooperatores eiusque adiutorium et organum... unum presbyterium cum suo episcopo consti-tuunt...' (art.28). Haec extensio manuum fiat solummodo durantibus 'verbis esentialibus'. Cf. etiam supra n.21 (nota c) et infra n.96 (nota i).

ad n. 53: a: Cf. Sess. Cons.VI, schema 124 nn.20 s (Quaes.IX): Placit Patribus, ut investigetur quomodo traditio indumentorum simplicior fiat. - Nobis visum est, ad antiquiores tra-ditiones romanam revertendum esse, secundum quam non Episcopus sed alii Consecratis vestimenta tradiderunt (cf. OR XXXIV, 11: 'Si vero voluerit eum consecrare presbyterum, tenenes eum archidiaconus ducit foras ru-gas altaris, exuit eum dalnatica et sic eum induit planeta et ducit iterum ad episcopum': ed. M.Andrieu, Les Ordines Romani...III, 606; OR XXXV, 26: 'Hac (i.e.ora-tione Consecrationis diaconalis) expleta, induitur ab archidiacono dalnatica...' ibid.IV, 39; OR XXXVI, 16: '...et stant parati singulorum ministri cum indumenta, donec archidiaconus veniat et singulis singula sua manu tribuat': ibiden IV, 197; OR XXXIX, 23: 'Et archidiaco-nus induit orarios et planitas ad presbyteros, stans ante altare, et iterum ducit eos ante pontificem et accipiunt orationem presbyterii ab ipso' ibid.IV, 285). - In Ses-sione Coetus Relatorum Sess. Cons.VI antecedente (die 18 nov. 1965 habita) propositio nostra (cf. schema 124, n.20: 'Videtur, ut privilegium Ecclesiae Mediolanensi recenter datum - Prot.SRC M 20/965: 10.III.1965 - Solu-tio generalis esse posset') reiecta est; e contra pro-positum est, ut Episcopus primus induat, presbyteri ceteros. Nobis melior videtur esse solutio, ut presbyteri induant omnes. Et tunc sine ulla formula traditionis secundum normam in Ordinibus Romanis descriptum. De mo-mento practico huius solutionis iam in schemate 124, 20 locuti sumus ('Norma enim, quam Constitutio 'Sacrosanctum Concilium' in instaurazione liturgiae adhibendam statuit: 'Ritus...sint brevitate perspicui et repetitiones inutiles evitent' (art.34), etiam in instaurazione Consecrationis Presbyteri magni momenti est. Si enim multi consecrantur, iteratio rituum diversorum molestias secundantur').

54. Interim cani potest psalmus vel responsorium vel aliis cantus.

Psalmus:

Ant.: 'Calicem salutaris accipiam: et sacrificabo hostiam laudis' (a).

Ps. 115.

Post duos versus repetitur antiphona; psalmo completo non diciatur 'Gloria Patri', sed repetitur antiphona; psalmus tamen abrumptur et repetitur antiphona, cum ritus completus fuerit (b).

Responsorium:

'Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, et posui vos: ut eatis,
et fructum afferatis, et fructus vester maneat, alleluia, alleluia.
V. Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Ut eatis... Gloria
Patri... Ut eatis ...' (c).

55. Omnibus Ordinatis vestibus induitis Episcopus sedens cum mitra imungit S. Chrismate (a) palmas manuum (b) uniuscuiusque Ordinati ad eum accendentis dicens:

'Manus istae Spiritus sancti dono consecratae dignae permaneant
ad populum christianum sanctificandum et ad sacrificium Deo offe-
rendum' (c).

---

ad. n.54: a: Ps 115, 4: cf. Festum SS. Corporis Christi, ad I Vesp.
Ant. III.

b: Cf. supra ad n.23 (nota b).

c: Cf. Brev. Rom., Fer. VI Quat. Temp. Pent., ad Mat. Resp. I.

ad n. 55: a: Cf. Sess. Cons.VI, schema 124, n.14 (Quaes.V): Placuit
Patribus, ut unctione manuum chrismate fiat.

b: Hic nodus usque ad Pontificale romanum XII saec. viguit:
cf. e.gr. ed. M.Andrieu, Le Pontifical romain...I, 136.

c: Pont. Rom.: 'Consecrare et sanctificare digneris, Domine,
manus istas per istam unctionem, et nostram benedictionem. R/ Amen. Ut quaecumque benixerint benedicantur,
et quaecumque consecraverint, consecrentur, et sanctifi-
centur, in nomine Domini nostri Iesu Christi. R/ Amen'.
Cf. Sess. Cons.VI, schema 124, n.16 ('Formula...nullo
modo explicat per hunc ritum, unctionem nempe manuum,
gratianam iam acceptam significari; e contrario insinuare
videtur Consecratos per manuum unctionem potestatem spe-
cialiter benedicendi, consecrandi, sanctificandi nunc de-
mun accipere, ac si illam non iam accepissent. - Iam sacc.
IX/X permulti reliquem formulam inquirere conati sunt;
hodie autem nullus textus horum testium antiquorum appro-
bari posse videtur). Placuit Patribus, ut investigetur,
quonodo formula...magis apta fiat ad exprimendam gratianam
in ordinazione acceptam.

In formula proposita unctionis manum
placent 1° verba DIGNAE PERMANEANT, quia bene
exprimunt consecrationem iam esse factam
2° verba (POPULUM CHRISTIANUM) SANCTIFICARE,
quia ditione modo exprimunt activitatem
manum sacerdotalem.

Non placent 1° manus appellari SPIRITUS SANCTI DONO
CONSECRATAS; potius ac antea mystificantes
manus; tamen homo consecratus est.
2° non iam expressae sermonem esse oce
potestate benedicendi. Formula medievalis
recognita (AD CONSECRANDUM... AD BENEDI-
CENDUM) optime theologiam benedictionis
exprimit: Omnis benedictio officia se mysticis
passali, quod per ^{in NT} consecrationem representatur.

(Catholismus)

3° vox POPULUM CHRISTIANUM quia
coarctat facultatem ad usum officie
liturgicum*

Non placent: 4° ~~III~~ ordo qui consecrationem
ad secundum remittit locum

* et quidem illum
tantum nomen, qui
non est circa sibi-
los, sed circa regnum

5° ~~III~~ implantatio vocis CONSECR-
ARE vox SACRIFICIUM, quae
mutatio necessaria non esse
videtur.

Proposito interim formulam traditioni
mopurigniorum

MANUS ISTAE DIGNAE PERMANEANT
AD CONSECRANDA DEO SACROSANCTA DONA
(ALTARIS) ET AD BENEDICENDOS ET SANCTI-
FICANDOS HOMINES

6/10 Mein recht verstanden, wurde die
Umstaltung (Von VOLK vorgeschlagen)
von BOTTE angenommen; in dem
von SPÜLBECK Handelsdienst Geist - Motiv
(zimia mystificatio manum) kam keine
klare Stellungnahme vorstehen

56. Tunc tradit Episcopus cuilibet ordinato ad eum accedente patenam cum pane et calicem cum vino et aqua - ipsam nempe patenam et ipsum calicem pro celebratione Missae paratum (a); Ordinati accipiunt calicem et patenam superpositam ambabus manibus (b), Episcopo cuilibet dicente (c):

'Accipe oblationem plebis sanctae Deo offerendam. Agnosce quod ages, imitare quod tractabis, et vitam tuam mysterio dominicae crucis conforma' (d).

57. Demum Episcopus omnes Ordinatos singulatim recipit ad osculum pacis (a) dicens: 'Pax tibi'.

R/ Et cum spiritu tuo'.

Nunc aliam presbiteri me in tempore introductum
58. Interim cani potest psalmus vel responsorium vel aliis cantus.

Psalmus.

Ant.: 'Beati, qui habitant in domo tua, Domine' (a).

Ps 83.

Post duos versus repetitur antiphona; psalmo completo non dicitur 'Gloria Patri', sed repetitur antiphona; psalmus tamen abrum-pitur et repetitur antiphona, cum ritus completus fuerit (b).

---

ad n.56: a: Hic modus a Coetu Relatorum (2-3 maii 1966) postulatus est.

b: Quia manus non iam ligantur, Ordinati accipere possunt calicem, quod veritati ritus magis respondet.

c: Cf. Sess. Cons.VI, schema 124, Quaes. VIII (n.18 'For-mula ... expressis verbis loquitur de potestate sacrificium offerendi per hunc ritum accipienda. Ideo haec formula mutanda esse videtur'). Pleuit Patribus, ut investigetur, quomodo formula... magis apta fiat ad exprimendum munus in ordinatione acceptum.

d: Cf. Pont. Rom., Ordinatio presbyteri, Allocutio 'Conse-crandi...'.

ad n.57: a: Cf. Sess. Cons.VI, schema 114, n.27.

ad n.58: a: Ps 83, 5a: Cf. Brev. Rom., Feria VI, ad Sextam.

b: Cf. supra ad n. 23 (nota b).

Responsorium: (c)

'Iam non dicam vos servos, sed amicos meos, quia omnia cognovisti, quae operatus sum in medio vestri, alleluia. Accipite Spiritum Sanctum in vobis Paraclitum: Ille est quem Pater mittet vobis, alleluia. Vos amici mei estis, si feceritis, quae ego praecepio vobis. Accipite...'.

Gloria Patri... Ille est...'.

IV. De liturgia eucharistica.

59. Fiunt omnia secundum 'Ritum servandum in concelebratione Missae'.
60. Aliqui e presbyteris muper ordinatis Episcopum adiuvent in distri-
buenda communione fidelibus.
-

c: Cf. Pont. Rom.; verisimiliter olim 'Iam non dicam vos servos'
(e Brev. Rom. - Fer.II infr. oct. Pent. ad Mat., Respons.I -
sumptum) ad osculum pacis cantatum est (cf. B. Kleinheyer, Die
Priesterweihe ...211 s.).

C: DE ORDINATIONE DIACONORUM ET DE ORDINATIONE
PRESBYTERORUM IN UNA ACTIONE LITURGICA SIMUL CONFERENDIS +

- 61 Primo vocantur et nominantur Ordinandi ad ordinem Diaconatus, sicut dictum est supra nn. 10-13, deinde vocantur et nominantur et Ordinandi ad ordinem Presbyteratus, sicut dictum est supra nn. 40-43.
- 62 Deinde alloquitur Episcopus Electos ad ambos ordines coram se sedentes necnon et populum, quod si circumstantiae id suadeant, facere potest verbis supra notatis (nn. 14, 44).
- 63 Post allocutionem examinat Episcopus primo Electos ad ordinem Diaconii, deinde Electos ad ordinem Presbyterii modo supra nn. 15s et 45s descripto.
- 64 Deinde omnes surgunt et Episcopus dicit versus ad populum:
'Oremus, dilectissimi, Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos, quos in sacros ordines Diaconatus et Presbyteratus dignatur assumere, benedictionis suae gratiam clementer effundat'. (a)
- 65 Et fiunt omnia modo supra nn. 18-24 descripto. Litanis expletis Electi ad ordinem Presbyteratus recedunt in partem et fit Ordinatio Diaconorum usque ad traditionem libri Evangeliorum inclusive.
- 66 Ordinatione Diaconorum peracta Ordinati recedunt in partem et accedunt Electi ad ordinem Presbyterii et coram Episcopo in modum coronae genua flectunt.
- 67 Episcopus versus ad populum dicit: (a)
'Oremus, dilectissimi, ...' (cf. supra n. 47)

+ Ordinatio in Pontificali Romano proposita multas incongruentias secundum fert: Litaniae e.g. cantantur, electis ad Presbyteratum nondum nominatis vocatis et Episcopo praesentatis.

ad n. 64: a: Cf. supra n. 17: Textus receptus est textus invitatorii ordinationis Diaconi, leviter mutatus.

ad n. 67: a: Consecratione Diaconorum peracta necessaria videtur aliqua oratio praeparatoria, ritum sacramentalem Consecrationis Presbyterorum praeparans.- Modus propositus etiam respicit normam in Constitutione 'Sacrosanctum Concilium' in art. 30 statutam: 'Sacrum quoque silentium suo tempore servetur'.

Diaconus:

'Flectamus genua'.

Et omnes in silentio orant pro Electis.

Deinde surgit solus Episcopus et deposita mitra cantat vel clara voce dicit orationem supra n. 49 notatam.

68 Et fiunt omnia modo supra nn. 50-56 descripto.

69 Denun Episcopus omnes Consecratos, primo Presbyteros, deinde Diaconos, recipit ad osculum pacis dicens: 'Pax tibi'.

R: 'Et cum spiritu tuo'.

70 Interim cani potest aliquis cantus supra n. 58 notatus.

D: DE ORDINATIONE EPISCOPI

I: Praenotanda

- 71 Fiat ordinatio episcopi fidelium quam maxima praesentia; quapropter dies ordinationis dominica esse debet vel festum Apostolorum vel alius dies ~~festivus~~, si rationes pastorales id suadeant.
- 72 Episcopus consecrator principalis debet saltem alios duos episcopos consecrantes adhibere; (a) sed decet, ut omnes episcopi praesentes una cum consecratore principali electum ordinent. (b)
- 73 Electui assistant duo presbyteri. (a)
- 74 Si ordinatio fit in ecclesia propria ordinandi, ipse episcopus nuper ordinatus praesidet concelebrationi in liturgia eucharistica, (a) consecrator autem principalis primum locum tenet inter alios concelebrantes. Si autem ordinatio non fit in ecclesia ordinandi, consecrator principalis praesidet concelebrationi; hoc in casu episcopus nuper ordinatus primum locum tenet inter alios concelebrantes.
- 75 Valde convenit, ut omnes Episcopi consecrantes Missam concelebrent. (a) Insuper optandum est, ~~praesertim~~, si ordinatio fit in ecclesia propria electi, ut etiam nonnulli presbyteri eius presbyterii - saltem duo - concelebrent. (b)

---

ad n. 72: a: Cf. CIC c. 954

b: Cf. Const. 'Sacrosanctum Consilium', art. 76

ad n. 73: a: Cf. infra n. 85 (nota)

ad n. 74: a: Cf. Sess. Cons. VI, Schema 102, n. 43 (Quaes. XXII):
'Optandum est enim, ut traditio antiqua romana (Cf.
'Traditiones Apostolicam' S. Hippolyti Romani: ed.
B. Botte, La Tradition apostolique... p.11) quae etiam in
orientem viguit (Cf. Constitutiones Apostolorum VIII 5, 9 :
ed. F.X. Funk, p. 476) restituatur, secundum quam in
concelebratione consecrationem episcopalum sequente Episcopus in ecclesia propria consecratus sit celebrans
principalis. Hic modus magis respondet menti Constitutionis 'Sacrosanctum Concilium' art. 41 et etiam menti Constitutionis 'Lumen Gentium', art. 26).

ad n. 75: a: Cf. Ritum servandum in concelebratione Missae, n.5.

b: De presbyteris in Missa, in qua Ordinatio episcopalis confertur, concelebrantibus in Sess. Cons. VI, Schema 102, n. 31 dictum est. Hic modus respondet menti Const. 'Sacr. Concilium' art. 41: Episcopus ut sacerdos magnus sui gregis habendus est... praesertim in eadem Eucharistia, in una oratione, ad unum altare cui praeceps Episcopus a suo presbyterio et ministris circumdatus'.

- 76 Consecrator principalis et Episcopi Consecrantes et concelebrantes et presbyteri concelebrantes sacras vestes induere debent sicut in 'Ritu servando pro Concelebratione Missae' statutum est.(a)
Episcopi autem Consecrantes, qui forte non concelebrant, sumunt rochetum, amictum, crucem pectoralem, stolam, pluviale, mitram.
Electus induit omnia paramenta sacerdotalia neenon et crucem pectoralem.(b)
- 77 Benedictiones anuli, baculi Pastoralis, mitrae tempore opportuno, ante ipsam actionem sacram de more peraguntur.(a)
- 78 Praeter ea quae pro Missae concelebratione necessaria sunt, in credentia haec parentur:
a) anulus, baculus Pastoralis, mitra pro Electo;
b) Sanctum Chrisma;
c) libelli orationis Consecrationis pro Episcopis consecrantibus.(a)
- 79 Sedes pro Consecratore principali, Episcopis consecrantibus, Electo, presbyteris concelebrantibus parentur hoc modo:
a) In liturgia verbi consecrator principalis sedeat in cathedra, episcopi consecrantes sedeant iuxta cathedram; electus inter presbyteros cum assistentes et concelebrantes sedeat in presbytério, ut ab omnibus videri potest.
b) Ordinatio electi fiat de more ad cathedram;(a) si autem propter participationem fidelium opus est, parentur sedes pro consecratore principali et episcopis consecrantibus inter altare et cancelllos; sedes pro electo et presbyteris cum assistentibus inter altare et cancelllos sic parentur, ut tota actio liturgica a fidilibus bene conspici queat.

---

ad n. 76: a: N. 12

b: Cf. Pontificale Romanum

ad n. 77: a: Cf. Sess. Cons.VI, Schema 102, n. 22 (Quaes. IX)

ad n. 78: a: Cf. infra n. 96

ad n. 79: a: Cf. supra n. 2 (nota)

II: De liturgia verbi

80. Omnibus rite dispositis, ordinatur processio per ecclesiam ad altare modo consueto. Subdiacomum librum Evangeliorum deferentem sequuntur presbyteri concelebrantes, quorum duo Electum a dextris et a sinistris ducunt, deinde Episcopi consecrantes ac denique Episcopus Consecrator principalis modius inter duos diaconos.
81. Peragitur liturgia verbi more in 'Ritu servando pro Concelebratione Missae descripto.'
82. Epistola legi potest 1 Pctr 5, 1-4 vel Eph 4, 1.7.11 -16, Evangelium Io 10,9-16 vel Io 17,1a. 6-11 vel Io 17,1a. 17-23 (a).
83. Dicto evangelio vel symbolo, si dicendum est, expletio (a), incipit ordinatio episcopi (b). Oratio autem fidelium substituitur per Litanias (c).

---

ad n.82: a: Cf. Sess. Cons.VI, schema 102 (Quaes.XXI): Placuit patribus, ut unum formulare vel pluria formularia Missae 'In consecratione episcopi' a coetu competente exarentur. Cf. et supra n.7 (nota).

ad n.83: a: Cf. supra ad n.8 (nota a).

b: Cf. Sess. Cons.VI, schema 102, n.41 (Quaes.XX): 'Locus aptior omnium rituum Consecrationis episcopalis esse videtur... inter duas partes Missae, inter liturgiam nempe verbi et eucharisticam... (Secundum 'Traditionem Apostolicam' S.Hippolyti Romani consecratio episcopalnis fit immediate ante liturgiam eucharisticam: cf.B.Botte, La Tradition apostolique...p.10).'

c: Cf. supra ad N.8 (nota c).

III. De ordinatione episcopi

84. Consecrator principalis et episcopi consecrantes accedunt ad sedes pro ordinatione electi paratas, si opus est ut supra n.79 dictum est.
85. Electus a duobus presbyteris (a) adducitur ante sedem Consecratoris principalis, cui reverentiam faciunt.
86. Unus e presbyteris alloquitur Consecratorem principalem his verbis:

'Reverendissime Pater, postulat ecclesia N. (a), ut presbyterum N.N. ad onus episcopatus sublevetis'.

Si agitur de episcopo ordinando non residentiali:

'Reverendissime Pater, postulat sancta mater Ecclesia Catholica, ut presbyterum N.N. ad onus episcopatus sublevetis'.

Consecrator principalis:

'Habetis mandatum Apostolicum'.

R/ 'Habemus'.

Consecrator principalis:

'Legatur'.

87. Tunc notarius legit mandatum omnibus sedentibus. Mandato perfecto omnes dicunt 'Deo gratias' vel populus electionem approbat secundum morem regionis (a).

Ad n. 85: a: Cf. Scss. Cons.VI, schema 102, n.33 (Quaes.XVI: 'In celebrationibus liturgicis quisque, sive minister sive fidelis, munere suo fungens, solum et totum id agit, quod ad ipsum ex rei natura et normis liturgicis pertinet (Const. 'Sacrosanctum Concilium' art.28). Erat antiquus usus romanus, ut delegati cleri et populi ecclesiae episcopum desiderantis a consecratore, in hoc casu a Pontifice Romano, consecrationem Electi postularent (Cf. OR XXXIV, 21 ss: ed. M.Andrieu , Les Ordines Romani...III, 608 ss; OR XXXV B, 1 ss: ibid., IV, 100 ss).

Ad n. 86: a: Cf. supra ad n.12 (nota a).

Ad n. 87: a: Cf. supra ad n.13 (nota b).

6/10/66

Nach langem Stein und Her
Kam es zu einer Abstimmung,
Mit ein Verhältnis 20/15 für
die Nennung der Orts-
kirche erstmals

88. Deinde Consecrator principalis breviter alloquitur Electum coram se sedentem necnon et clerum ac populum (a). Si circumstantiae id postulant (b), facere potest his verbis: *Fili⁹* dilectissimi, sedulo attendite, ad qualem in ecclesia gradum frater noster sit provehendus. Dominus noster Iesus Christus, a Patre missus, ut genus humatum redimeret, ipse in mundum duodecim misit apostolos qui Spiritus Sancti virtute repleti (c) evangelium praedicarent et gubernarent (d). Ut autem hoc munus usque ad finem saeculi permaneret (e), apostoli sibi adiutores elegerunt, quibus donum Spiritus sancti a Christo acceptum per impositionem manuum tradiderunt (f). Sic a generatione in generationem principalis traditio per successionem episcoporum continua servata est (g) et opus salvatoris usque hodie perseverat et crescit.

In episcopo a presbyteris suis circumdato adest in medio vestri ipse Dominus noster Iesus Christus, pontifex factus in aeternum. Ipse enim in ministerio episcopi evangelium praedicare et credentibus mystria fiduci ministrare non desinit. Ipse paterno episcopi munere nova membra corpori suo addit et aggregat. Ipse episcopi sapientia et prudentia vos in peregrinatione terrena ad beatitudinem aeternam perducit (h).

Grato igitur laetoque animo fratrem nostrum excipite, quem nos, episcopi, per impositionem manuum in collegium nostrum cooptare intendimus. Illum honorate ut ministrum Christi et dispensatorem

---

ad n.88: a: Cf. Sess. Cons.VI, schema 102, n.34 (Quaes.XVII): 'Op-
tandum est, ut in rubricis praescribatur allocutio a
Consecratore populo facienda de munere episcopali...
immediate post lectionem Mandati Apostolici ante ex-
amen Electi'.

b: Normaliter allocutio fiat vivo verbo.

c: Cf. Act 1,8.

d: Cf Mt 28,16-20 par; Const. 'Lumen gentium', art.19.

e: Cf. Mt 28,20; Const. 'Lumen gentium' art.20.

f: Cf. 1 Tim 4,14; 2 Tim 1,6s.

g: Cf. Const. 'Lumen gentium' , art. 21,2.

h: Cf. Const. 'Lumen gentium', art. 21,1.

Famas gentes in
unum orile ampreparas
sanctificarent et

mysteriorum Dei (i), cui testificatio evangelii veritatis concreditur (k) atque ministratio spiritus et iustitiae (l). Mementote verborum Christi dicentis apostolis: Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui me misit (m).

Electus, frater carissime, a Domino ut sis cum illo (n), cogitate ex hominibus esse assumptum et pro hominibus constitutum in iis quae sunt ad Deum (o). Episcopatus enim nomen est operis, non honoris, ut episcopum magis prodesset quam praeesse oportet (p). Nam qui maior est, secundum Magistri praeceptum, sit ut minor, et qui praecessor est, sicut ministrator (q). Praedica importune opportune, increpa in omni patientia et doctrina (r). ~~In precibus et sacrificiis pro populo tibi commisso oblatis, de plenitudine sanctitatis Christi multiformem gratiam abundantius effunde~~ (s). In ecclesia tibi credita, mysteriorum Christi dispensator, moderator et custos esto fidelis (t). Electus a Patre ut familiam eius gubernes, memor esto semper boni Pastoris, qui oves suas cognoscit et quem oves cognoscunt (u), et qui animam ponere pro ovibus suis non dubitavit (v).

---

i: Cf. 1 Cor 4,1.

k: Cf. Rom 15,16; Act 20,24..

l: Cf. 2 Cor 3,8-9; Const. 'Lumen gentium' art. 21,2.

m: Lc 10,16.

n: Cf. Mc 3,14.

o: Cf. Hebr.5,1.

p: Cf. Augustinus, *De civ. Dei*, 19,19.

q: Lc 22,26.

r: Cf. 2 Tim 4,25.

s: Cf. Const. 'Lumen gentium', art.26.

t: Cf. Decr. 'Christus Dominus', art. 15,1.

u: Io 10,14.

v: Io 10,11.

Oratione et in sacrificis
pro populo hui commissio
admodum ostendens impetrare

Universos, quod Deus tibi committit, paterna atque fraterna diligere caritate, imprimis presbyteros et diaconos, tuos in ministerio Christi consortes, sed et pauperes ac debiles, peregrinos et advenas. Hoc dare fideles ut in opere apostolico tecum laborent, eosque libenter audire ne renuas (w). De illis autem, qui nondum unico Christi ovili sunt aggregati, curam habe indefessam, tamquam tibi in Domino commendatis (x). In Ecclesia catholica, caritatis vinculo adunata, nunquam obliviscaris te collegio episcoporum esse coniunctum, ita ut omnium ecclesiarum sollicitudinem ferre non desinas et ecclesiis auxilio egentibus libenter subvenias (y). Attende igitur universo gregi in quo Spiritus sanctus te ponit regere Dei ecclesiam (z), in nomine ~~et potestate~~ Patris, cuius ~~in nomine~~ gregem regit et pascat, Filii eius Iesu Christi, cuius munere Doctoris, Sacerdotis et Pastoris fungeris (a'), et ~~in nomine~~ Spiritus sancti, qui ecclesiam Christi vivificat et infirmitatem nostran sua virtute confirmat (b').

89. Post allocutionem surgit electus et stat ante Consecratorem principalem sedentem cum mitra. Consecrator principalis examinat electum his verbis (a):

'Antiqua sanctorum Patronum institutio docet (b), ut qui episcopus ordinandus est, coram populo interrogetur de proposito fidei servanda et muneris exsequendi.

Vis, ergo, frater carissime, munus nobis ab Apostolis creditum et tibi per impositionem manuum nostrarum tradendum cum gratia Spiritus sancti usque ad mortem explere?

Electus respondet: 'Volo'.

---

w: Cf. Const. 'Lumen gentium' art. 27,3.

x: Cf. Const. 'Lumen gentium' art. 27,3.

y: Conf. Const. 'Lumen gentium' art. 23,1; Decr. 'Christus Dominus', 6,1.

z: Cfr. Act. 20,23.

a': Cf. Const. 'Lumen gentium', art. 21,2.

b': Rom. 8,26.

ad.89: a: Cf. Sess. Cons. VI, schema 102, n.37 (Quaes. XVIII): Placuit Partibus, ut investigetur, quod modo examen Electi ex una parte aptius fiat conditionibus nostri temporis et ex altera parte brevius fiat.

b: Cf. Pont. Rom., Initium examinis consecrationis episcopalis.

Vis Evangelium Christi fidcliter et indeficierter praedicare?

R/ Volo.

Vis depositum fidei purum et integrum custodire?

R/ Volo.

Vis Corpus Christi - Ecclesiam eius - aedificare et in eius unitate cum ordine episcoporum, sub auctoritate successoris beati Petri apostoli permanere?

R/ Volo.

Qui sanctum

Vis plebem tibi commissari, una cum presbyterio tuo, ut pius pater fovere et in viam salutis dirigere?

R/ Volo.

Episcopo ordinando non residentiali loco huius quaestione pona-

Cur quaestio:

Vis plebem Dei ut pius pater fovere et in viam salutis dirigere?

R/ Volo.

errantes/

Vis oves quae perierunt ut bonus pastor requirere et ovili dominico aggregare?

R/ Volo.

Vis Deum omnipotentem pro populo sancto indesinenter exorare et sine reprehensione summi sacerdotij munus explere?

R/ Volo, Deo auxiliante.'

Consecrator principalis:

'Qui coepit in te, Deus, ipse perficiat' (c).

omnis bonum

90. Deinde omnes surgunt. Consecrator principalis dicit versus ad populum:

'Oremus, dilectissimi nobis, ut huic Electo utilitati Ecclesiae providens benignitas omnipotentis Dei gratiae suae tribuat largitatem (a).

Diaconus:

Flectamus genua.

c: Ritus verbo Consecratoris principalis concludi visum est.

ad n.90: a: Textus receptus: Pontificale Romano-germanicum, cp. LXIII, n.29 (ed. Vogel-Elze I, 216) et in sequentibus Pontificibus romanis; in Sacramentario Gelasiano Vet. (ed. Mohlberg n.766) et in Missali Francorum (ed. Mohlberg 36) textus sic sonat: 'Oremus, dilectissimi nobis, ut his viris ad utilitatem Ecclesiae providendis, benignitas omnipotentis Dei gratiae suae tribuat largitatem.'

+ Warum nicht mehr die
größte Frage über die Arme?

Schriftliche Anmerkungen
in den angekündigten
Stellen

91. Et mox Consecrator principalis et Episcopi consecrantes ante sedes suas cum mitris genua flectunt; Electus vero procubuit a sinistris Consecratoris principalis; ministri etiam atque alii omnes genua flectunt. Tunc cantores incipiunt Litanias (a).

Ante ultimam invocationem addatur:

'Ut hunc Electum benedicere digneris. R.: Te rogamus...

Ut hunc Electum benedicere, et sanctificare digneris.....

Ut hunc Electum benedicere, et sanctificare, et consecrare digneris' (b).

92. Deinde surgit solus Consecrator principalis et deposita mitra canat vel clara voce dicit (a):

'Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, et inclinato super hunc famulum tuum cornu gratiae sacerdotalis, benedictionis tuae in eum effunde virtutem. Per .....' (b).

Postea Diaconus:

'Levate'.

93. Omnes surgunt; Consecrator principalis et Episcopi consecrantes stant cum mitra ante sedes suas, versi ad populum. Electus surgit et ad Consecratorem principalem accedit.

94. Consecrator principalis imponit librum Evangeliorum apertum super caput Electi; deinde duo diaconi (a) a dexteris et sinistris Electi stantes tenent librum Evangeliorum supra caput usquedum oratio Consecrationis finiatur (b).

---

ad n.91: a: Forna aptior et brevior a coetibus competentibus exarari debet (cf. Sess. Cons.VI, schema 102, n.38).

b: Cf. supra ad n.18 (nota b).

ad n.92: a: Episcopus hanc orationem clara voce solunmodo dicat, si et orationem consecrationis recitat.

b: Textus receptus in sacramentario Veronensi (ed. Mohlberg n.946), in Sacramentario Gregoriano (ed. Lietzmann n.2,1) et in tota traditione.

ad n.94: a: Nobis ineptum videtur, unum ex Cappellaniis librum tenere; si autem duo librum tenere debeant, restituatur modus ab antiquissimis temporibus traditus: Liber Evangeliorum a duobus diaconis teneatur; cf. Constitutiones Apostolorum VIII 4, 6 (ed. F.X. Funk I, 472); OR XL A, n.5: 'Postmodum adducuntur evangelia et aperiantur et teneantur super caput electi a diaconibus' (ed. M. Andrieu, Les Ordines Romani...IV 297); item OR XL B, n.5 (ibid. 307); Pontificale Romanae Curiae, cp. XIII A (Incipit ordo qualiter

95. Deinde Consecrator principalis imponit (a) manus super caput Electi nihil dicens (b). Similiter faciunt post eum et Episcopi consecrantes (c).

- romanus pontifex apud basilicam beati Petri apostoli debeat ordinari) n.4: 'Post haec defertur evangelium et apertum tenetur super caput electi a diaconibus' (ed. M. Andrieu, Le Pontifical romain...II 396) item: cp. XIII B, n.15 (ibid.373): 'Post haec episcopus Ostiensis ponit apertum librum evangeliorum super cervicem consecrandi, sicut fit in consecratione aliorum episcoporum, tenentibus ipsum duobus diaconibus cardinalibus usque ad consecrationem finitam'; Pontificale Guilelmi Durandi, l.1, cp XVII (Ordo romanus ad romanum pontificem ordinandum) n.4: 'Post haec liber evangeliorum tenetur super caput electi apertus a diaconis cardinalibus' (ed. M. Andrieu, Le Pontifical romain...III 395). Modus alter - duo episcopi tenentes librum evangeliorum - a sic dictis 'Statutis Ecclesiae antiquis' initium sumit: n.90: 'Episcopus cum ordinatur, duo episcopi ponent et teneant evangeliorum codicem super cervicem eius...' (ed. Ch. Munier, Les statuta ecclesiae antiqua...95). Hic modus et in Pontificali romano-germanico (cp. LXIII, n.31: ed. Vogel Elze I 216) et in Pontificali romano XII sacc. (cp. I 21: ed. M. Andrieu, Le Pontifical romain...I 147) occurrit).
- b: Cf. Sess. Cons. VI, schema 102, n.26 (Quaes. XII): 'Investigatio historica docet ex antiquissinis temporibus impositionem libri Evangeliorum exstitisse (cf. B. Botte, Le rituel d'ordination des Statuta Ecclesiae antiqua: RTAM II/1939, 231-233), sed solummodo durante impositione manuum (et praefatione consecrationis). Etiam secundum libros liturgicos recentiores (e.g. Pontificale Guilelmi Durandi: sacc. XIII ex.: ed. M. Andrieu, Le Pontifical romain...III 382 ss) impositio libri Evangeliorum fit solummodo durante manuum impositione et praefatione consecrationis. Optandum est, ut hic modus restituatur'.
- ad.95a: Quoad locum impositionis manuum cf. Sess. Cons. VI, schema 102, n.13 (Quaes. I).
- b: Cf. Sess. Cons. VI, schema 102, n.4 (Quaes. II): 'De verbis 'Accipe Spiritum sanctum' quae ad manum impositionem dicuntur investigatione historica docet, hanc formulam per Pontificale Guilelmi Durandi (sacc. XIII ex.) in Consecrationem episcopalem introductam esse (ed. M. Andrieu, Le Pontifical romain...III 382; V. Leroquais, Le Pontificaux manuscripts...Paris 1937, I, p. LXXXVII) Quia haec verba secundum Constitutionem Apostolicam 'Sacramentum Ordinis' ad ritum sacramentalen non pertinent, immo in errorem ducunt, ac si istis verbis Episcopus consecraretur, omittantur'.
- c: Cf. Constitutionem 'Sacrosanctum Concilium' n.76; iten Instructiōnem 'Inter Oecumenici' n.69: 'Manum impositionem in Consecratione episcopali omnes Episcopi præsentes... facere possunt.'

96 Post impositionem manuum omnes deponunt mitras et Consecrator principalis extensis manibus ante pectus cantat vel clara voce dicit, aliis episcopis consecrantibus autem stantibus manibus iunctis:^{a)}

^{b)} 'Deus^{xvi} et pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordian et Deus ~~totius~~ consolationis,^{c)} qui in excelsis habitas et humilia respicis^{d)}, qui cognoscis omnia antequam nascantur,^{e)} tu qui dedisti in ecclesia tua normas per verbum gratiae tuae, qui praedestinasti ex principio genus iustorum ab Abraham, qui constitueristi principes ac sacerdotes, et sanctuarium tuum sine ministerio non dereliquisti, cui ab initio mundi placuit, in his, quos elegisti glorificari':

Sequentia pars orationis^{f)} cantatur vel clara voce dicitur, si

---

ad n.96: a: Quoad textum orationis Consecrationis cf. Sess.Cons.VI, Schema 102, n.17 (Quaes.V):... 'examini subici debere videtur quaestio, utrum substitui possit alius textus, qui exprimat melius theologiam munerum episcopali. Qui textus aut de novo exarandus esset aut sumendus e fontibus antiquis, utique forsitan hic vel illuc leviter mutandis. Imprimis sese offert oratio consecratio Traditionis Apostolicae S. Hippolyti Romani saec. III ineunte scripta. (Haec oratio)... usque hodie in ordinatione episcopi Coptorum et in forma evoluta qualem induit in 'Testamento Domini' in liturgia ordinacionis Syrorum occidentalium in honore habetur' (cf. Appendix). -Textus propositus versionem latinam Traditionis Apostolicae S.Hippolyti praebet, quae tamen corrigitur, ubi opus est, secundum reconstructionem lingua gallica a B.Botte facta ex versionibus orientalibus et praesertim ex 'Epitome Constitutionis Apostolicae' graeca, ubi oratio consecrationis directe ex 'Traditione Apostolica' deprompta est.

b: Quoad dialogum initialem cf. supra ad n.21 (nota a)

c: 2 Cor 1,3

d: Ps 112, 5-6

e: Dan 13, 43

f: Patet iudicium spectare ad superiore auctoritatem, utrum 'verba essentialia' debeant determinari et quaenam sint. Secundum propositionem in Sess. Cons.VI factam nobis videntur haec verba ideam essentialiem Ordinationis episcopalies bene exprimere: 'Nunc... nominis tui'.

tota oratio clara voce recitatur ^{g)} ab omnibus Episcopis con-
secrantibus ^{h)}, ~~qui manus versus Electum extendant:~~ ⁱ⁾

'Nunc effunde eam virtutem, quae a te est, Spiritum principalem,^{k)}
quem dedisti dilectō filio tuo Iesu Christo , quem donavit
sanctis apostolis, qui constituerunt ecclesiam per singula loca
ut sanctuarium tuum , in gloriam et laudem indeficientem nomi-
nis tui'.

Prosequitur solus Consecrator principalis extensis manibus ante
pectus :

'Da, cordium cognitor pater, super hunc servum tuum, quem ele-
gisti ad episcopatum, ut pascat gregem sanctum tuum, et summum
sacerdotium tibi exhibeat sine reprehensione , serviens tibi
nocte et die, ut incessanter vultum tuum propitium reddat et
offerat dona sanctae ecclesiae tuae; da ut virtute Spiritus
summi sacerdotii [habeat] potestatem dimitendi peccata secundum
¹⁾ mandatum tuum¹⁾; ut distribuat munera secundum praeceptum tuum
et solvat omne vinculum secundum potestatem quam dedisti
apostolis;^{m)} placeat tibi in mansuetudine et mundo corde, offe-
rens tibi odorem suavitatis, per filium tuum Iesum Christum,
per quem tibi gloria et potentia et honor, cum Spiritu sancto
in sancta Ecclesia et nunc et in saecula saeculorum'.

R: Amen.

---

g: Quoad modum proferendi illa verba cf. Sess. Cons. VI, Schema 102, n. 16 (Quaes. IV): 'Optandum est, ut tota forma sacra-
mentalnis ... cantu proferatur'.

h: Cf. Sess. Cons. VI, Schema 102, n. 18 (Quaes. VI): Placuit Patribus , ut verba essentialia tantum -si determinantur-
ab omnibus Episcopis consecrantibus una cum Consecratore
principali cantentur (vel-si tota oratio Consecrationis
clara voce dicitur -clara voce dicantur).

i: In schemate 102 de hac manuum extensione versus electum
non erat mentio; sed cf. schema 124 ,n. 11 (supra ad n. 52,
nota d); si autem in ordinatione presbyterorum Episcopus et
presbyteri adstantes manus versus ordinandos extendunt,
potius ergo in ordinatione episcopi consecrator principa-
lis et episcopi consecrantes modo proposito manus
extendant.

k: Ps 50, 14

l: Io 20,23

m: Mt 18,18

Bei der Rilstein-Konferenz in Basel

Stellungnahme

Archäologismus kann

man die Sündanwendungswelt
fehlend wahrleben, wenn jemand
sie durch Jahrzehnte angewandt
hat.

etia - UT... PERGAT DIMITTERE
PECCATA

- 97 Finita oratione Consecrationis diaconi resumunt librum, quem tenebant supra caput ordinati, et unus diaconorum tenet codicem, usquedum tradatur ordinato^{a)}. Consecrator principalis et Episcopi consecrantes sedent cum mitra.
- 98 Consecrator principalis S.Chrismate inungit caput ordinati^{a)} coram se genuflexi dicens^{b)}:
- 'Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi , qui te ad summum sacerdotium voluit censemere, ipse te mysticae delibutionis liquore perfundat, et spiritualis benedictionis ubertate foecundet'.
- 99 Tunc Consecrator principalis tradit ordinato librum Evangeliorum dicens:^{a)}
- 'Accipe Evangelium et verbum Dei praedica opportune, importune,^{b)} in omni patientia et doctrina'.
- Postea diaconus resumit librum Evangeliorum et reponit in legile.
-
- ad n. 97: a::Cf .Sess. Cons. VI, Schema 102, n. 26 (Quaes.XII).
- ad n. 98: a: Quoad positionem unctionis capitis cf.Sess.Cons. VI, Schema 102, n.15 (Quaes.VII); quoad omissionem unctionis manuum cf. ibid. n.21 (Quaes.VIII); cf. et n.20: 'Optandum est, ut unctione capitis peragatur liniendo chrismate solummodo summitatem capitis in forma crucis. Ligatio capitis cum mappula ritus inutilis est et omittatur'.
- b: Cf. Schema 102, n.20: Formula nunc in usu ('Unguatur et consecretur caput tuum coelesti benedictione , in Ordine Pontificali, In nomine Patris...') nimis communiter de gratia in ordinatione accepta loquitur. Formula a nobis proposita fundamentum habet in formula ad unctionem capitis ('Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi , qui te ad Pontificatus sublimari voluit dignitatem, ipse te Chrismate et mysticae delibutionis liquore perfundat, et spiritualis benedictionis ubertate foecundet') primo in Pontificali Rimano-germanico testata (ed. Vogel-Elze I 220); nobis visum est, hanc formulam aliquo modo simplificandam et adiunctis nostri temporis accommodandam esse.-- Cantus ad unctionem capitis (Ant. 'Unguentum in capite...' cum ps.132, usque nunc ad unctionem manuum cantanda, olim verisimiliter ad unctionem capitis cantata) in ritu instaurato ineptus nobis visum est, quia omnes unctionem capitis tamquam ritum explicativum maioris momenti animadvertere debent. Ideae cantus in fine ordinationis locus datur: cf. infra n.105.
- ad n. 99: a: Cf. Sess.Cons.VI, Schema 102,nn 27 s (Quaes.XIII et XIV).
- b: Pontificale Romanum:'Accipe Evangelium, et vade praedica populo tibi commisso; potens est enim Deus, ut augeat tibi gratiam suam;qui vivit et regnat in saecula saeculorum R:Amen'. Formula a nobis proposita respicit ex una parte Episcopos non residentialles (qui non habent populum sibi commissum ex altera parte desiderium Coetus Reformati 1965, qui postulavit locutionem magis biblicam cf. 3. m. 4.2).

- 100 Tunc Consecrator principalis anulum in digitum anularem dexteræ manus Consecrati immittit ^{a)} dicens:
'Accipe anulum fidei signaculum: et sponsam Dei, sanctam Ecclesiam, intemerata fide ornatus , illibate custodi'.^{b)}
- 101 Deinde Consecrator principalis tradit Ordinato baculum pastoralem in manum dexteram dicens:
^{a)}
'Accipe baculum , pastoralis muneric signum, ut debiles consolides, titubantes confirmes, pravos corrigas, rectos dirigas in viam salutis aeternae'.^{b)}
- 102 Deinde Consecrator principalis imponit Ordinato mitram nihil dicens^{a)}
-
- ad n.100: a: Cf. Sess.Cons.VI, Schema 102,n.22 (Quaest. IX):'..benedictiones (sc: insignium) tempore opportuno, ante ipsam actionem sacram peragantur'.
b: Pontificale Romanum: 'Accipe anulum fidei scilicet signaculum: quatenus sponsam Dei, sanctam videlicet Ecclesiam intemerata fide ornatus , illibate custodias.R:Amen.'
- ad n.101: a: Cf. Sess.Cons.VI, Schema 102, n.25 (Quaest.XI).
b: Formula a nobis in schemate 102, n.25 proposita (in Pontificali romano-germanico primo testata- ed. Vogel-Elze I 222= ergo similis aetatis quam formula nunc vigens) secundum desiderata Patrum Consilii (Sess.Cons. VI) aliquo modo adiunctis nostri temporis accomodata est.
- ad n.102: a: Formula usque nunc in usu -unica in historia ordinatio- nis episcopi- 'rerum conditionem obsoletam sapit' (ex Declarationibus Commissionis praecconciliaris ad art. Const. 'Sacrosanctum Consilium ' nunc 76 ad d): 'Imponimus , Domine, capiti huius Antistitit et agonistae tui galeam munitionis et salutis , quatenus decorata facie, et armato capite , cornibus utriusque Testamenti terribilis appareat adversariis veritatis; et te ei largiente gratiam, impugnator eorum robustus existat , qui Moysi famuli tui faciem ex tui sermonis consortio decoratam , lucidissimis ex tuae claritatis ac veritatis cornibus insignisti: et capiti Aaron Pontificis tui tiaram imponi iussisti. Per Christum Dominum nostrum. R: Amen': -
Inter insignia episcopalia differentia exstat: baculus pastoralis et anulus stricto sensu munus episcopale exprimunt; hoc munus expressis verbis in formulis comitantibus in lucem deducitur; mitra autem sensu latiore insigne est; per impositionem mitrae munus episcopale nullo modo clarior fit et consequenter per formulam comitantem clarior fieri non potest. Quapropter proponimus nullam formulam ad impositionem mitrae.

103 Tunc surgunt Consecrator principalis, episcopi consecrantes, ordinatus.

Si ordinatio fiebat ad cathedram, consecrator principalis episcopum in ecclesia propria ordinatum invitat, ut sedeat in cathedra; ipse consecrator principalis sedet usque ad finem missae ad dexteram ordinati; episcopus non in ecclesia propria ordinatus invitatur a consecratore principali, ut sedeat ad dexteram cathedrae.

Si autem ordinatio fiebat inter altare et cancellos, consecrator principalis deducat ordinatum ad cathedram (vel ad sedem ad dexteram cathedrae, si episcopus non in ecclesia propria ordinatus est) episcopis consecrantibus eos sequentibus.^{a)}

104 Demum Ordinatus accipit a Consecratore principali et ab omnibus episcopis consecrantibus osculum pacis.

105 Post traditionem baculi usque ad finem ordinationis cani potest psalmus vel responsorium vel alias cantus.

Psalmus:

Ant.: 'Unxit te Deus, Deus tuus, oleo laetitiae piae consortibus tuis' (Ps 44,8b).^{a)}

Ps.44.

Post duo versus repetitur antiphona; psalmo completo non dicitur 'Gloria Patri', sed repetitur antiphona; psalmus tamen abrumptur et repetitur antiphona, cum ritus completus fuerit.^{b)}

---

ad n. 103: a: Cf. Sess. Cons. VI, Schema 102, nn.29 s. 32 (Quaes.XV): 'Pontificale Romanum distinguit quoad ritum intronizationis casum, in quo episcopus in propria ecclesia, et casum, in quo non in propria ecclesia consecratur. Intronizatio episcopi in ecclesia aliena consecratio cum veritate ritus cohaerere non videtur.- Episcopus in ecclesia aliena consecratus in fine totius ritus consecrationis deducatur a Consecratore ad sedem Episcoporum concelebrantium et sedeat secundum antiquam traditionem Romanam hac die 'super omnes Episcopos' (OR XXXIV, 42: ed. M.Andrieu, Les Ordines Romani... III, 613)'.

ad n. 105: a: Cf. Pont.Rom., Consecratio altaris.

b: Cf. supra ad n. 23 (nota b).

Responsorium:^{c)}

'Firmetur manus tua, et exaltetur dextera tua: iustitia et iudicium praeparatio sedis tuae. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto: Sicut erat in principio et nunc et semper, et in saecula saeculorum .Amen. Firmetur ... tuae'.

IV: De liturgia eucharistica

- 106 Fiunt omnia secundum 'Ritum servandum in Conccelebratione Missae'
praeter haec quae sequuntur:^{a)}
- 107 'Hanc igitur' proprium in qualibet missa in qua fit ordinatio episcopi ab omnibus Concelebrantibus dicitur vel cantatur excepto Ordinato:^{a)}
- 'Hanc igitur oblationem servitutis nostrae, sed et cunctae familliae tuae, quam tibi offerimus, etiam pro hoc famulo tuo,
quem ad Episcopatus ordinem promovere dignatus es, quaesumus,
Domine, ut placatus accipias, et propitiis in eo tua dona custodias; ut quod divino munere consecutus est, divinis effectibus
exsequatur: diesque nostros in tua pace disponas: atque ab
aeterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum iubeas grege numerari. Per Christum Dominum nostrum.^{b)}
R. Amen'.
- 108 Hymnus 'Te De-um, laudamus' cani potest communione fidelium expleta,
ante Postcommunionem,^{a)} vel etiam post benedictionem finalem.
- 109 Loco benedictionis Pontificalis consuetae dici potest Benedictio
sollemnis 'Gallicana'.^{a)}
-
- c: Cf. Pont. Rom., Consecratio episcopi.
ad n. 106: a: Coetus Relatorum (2.-3.V.1966) postulavit, ut dona tantum eucharistica adhibeantur, quae in processione offertorii a ducantur; cf. et supra n.28 (nota a).
ad n. 107:a: 'Hanc igitur' natura sua exprimit intentionem specialem sacrificii: cf. J.A. Jungmann, Missarum sollemnia ...II, 225-234.
b: Textus 'Hanc igitur' Pontificalis Romani iam in Sacramentario Gregoriano (ed. Lietzmann n.2,9) occurrit.
ad n. 108:a: Cantus Hymni 'Te Deum laudamus' post communionem fidelium demonstrat hymnum esse elementum gratiarum actionis pro gratia tam in Consecratione episcopali quam in Eucharistia accepta.
ad n. 109:a: Textus e Pontificali Romano-germanico (ed. Vogel-Elzel I 225) sumpti sunt.

Stilus, qui applicat recta miss
de fco dicta luminibns, modernis
nimis aridit, et quicquidem recte
ut puto.

Si ordinatus est celebrans principalis, dicat:

'Deus qui populis tuis indulgendo consulis et amore dominaris,
da spiritum sapientiae quibus tradidisti regimen disciplinae,
ut de profectu sanctarum ovium/gaudia aeterna pastorum.
^{fiant}

R: Amen.

Et qui dierum nostrorum numerum temporumque mensuras maiestatis
tuae potestate dispensas , propitius ad humilitatis nostrae
respice servitutem et pacis tuae abundantiam temporibus nos-
tris praetende perfectam.

R: Amen.

Collatis quoque in me per gratiam tuam propitiare muneribus
et quem fecisti gradu episcopali sublimen, fac operum per-
fectione tibi placentem atque in eum affectum dirige cor plebis,
et praesulis , ut nec pastori oboediantia gregis nec gregi desit
umquam cura pastoris.

R:Amen.

Quod ipse praestare dignetur'.

Si Consecrator principalis praesidet liturgiae Eucharisticae, dicat:

'Benedicat tibi dominus custodiensque te, sicut te voluit super
populum suum constituere pontificem, ita in praesenti saeculo
felicem et aeterne felicitatis faciat te esse consortem.

R:Amen.

Clerum ac populum, quem sua voluit opitulatione congregari, sua
dispensatione et tua administratione per diuturna tempora faciat
feliciter gubernari.

R: Amen.

Quatenus divinis monitis parentes, adversitatibus carentes,
bonis omnibus exuberantes, tuo ministerio fide obsequentes
et in praesenti saeculo pacis tranquilitate fruantur et tecum
aeternorum civium consortio potiri mereantur.

R: Amen.

Quod ipse praestare dignetur.'

110 Data benedictione omnes processionaliter per ecclesiam revertuntur
in secretarium.

E: DE BENEDICTIONE INSIGNIUM PONTIFICALIUM

111. Benedictio anuli, baculi pastoralis, mitrae tempore opportuno,
ante ordinationem episcopi, peraguntur (a) hoc modo:

V: 'Adiutorium nostrum in nomine Domini'

R: 'Qui fecit caelum et terram'

V: 'Dominus vobiscum'

R: 'Et cum spiritu tuo'

V: 'Oremus.

Omnipotens sempiterne Deus, benedic haec (hoc) munera pastora-
lis et pontificalis honoris insignia (insigne), ut qui ea (id)
gestaverit, praemium dispensationis sibi creditae cui Christo,
summo sacerdote et bono pastore, in aeterna vita percipiat. Per
eundem Dominum nostrum Iesum Christum qui...'

R/'Amen.'

Et aspergantur aqua benedicta.

---

ad n. 111: a: Cf. Sess. Cons.VI, schema 102, n.22 (Quaes.IX): Pla-
cuit Patribus, ut benedictio insignium peragatur ante
ipsam ordinationem.

A P P E N D I X

De oratione consecrationis episcopi

In hac appendice traduntur duo documenta ad orationem ordinationis episcopi pertinentia. In schemate nostro proposuimus, loco praefationis Pontificalis Romani, orationem quae in Traditione apostolica sancti Hippolyti datur. Versio quam proponimus p.42-43 tribus testibus nititur: versio latina, aethiopica, et textus graecus ex Epitome Constitutionum apostolicarum. Hunc textum proponimus non tantum quia antiquissimus et pulcherrimus est, sed quia a saeculis usu Orientalium probatus est. In Antiocheno enim patriarchatu oratio consecrationis patriarchae maxima ex parte ab oratione Traditionis apostolicae provenit, et item, in Alexandrino, oratio consecrationis episcopi.

Ut Patres statim quaestionis conspicere possint, hic tradimus duas preces. Verba vel saltem sensus a Traditione apostolica provenientes sublineantur. Sic patet fontem praecipuum duarum precum esse orationem Hippolyti et item sententias praecipuas Hippolyti in uno vel altero documento, vel in utroque esse servatas. . Ex altera parte apparet additiones a redactionibus orientalibus factas nihil ad claritatem nec ad pulchritudinem orationis contulisse. Insuper textum originalem non semper intellexerunt. Sic, quando agitur de normis Ecclesiae datis "per verbun gratiae", in mente Hippolyti designatur Scriptura antiqui Testamenti. Ecclesia est novus Israel et normae in scriptura datae iure applicantur in electione episcopi. Deus nunquam reliquit populum suum sine principe nec sanctum sine sacerdote. Episcopus est princeps et sacerdos novi Israel. Quae autem de munere episcopi in Traditione apostolica tradita sunt fideliter in orationibus servata sunt. Ex una parte, dolendum est precem tanquam et pulchram sub formis tantum derivatis et incompletis in liturgia servari, et ex altera parte optandum est, sub respectu oecumenico, ut munus apostolicum episcoporum eodem modo in Occidente et in Oriente exprimatur in oratione consecrationis. Sic affirmatur unitas trium antiquiorum patriarchatum, Romae, Antiochiae et Alexandriae. Ecclesia Romana ad Orientem accedit et simul traditionem propriam recuperat, cum oratio Ronae redacta sint.

Textus qui sequuntur conferendi sunt cum illo quem tradidimus p. 42-43

1) Oratio consecrationis Patriarchae in ritu Maronitarum et Syrorum occidentalium.

Deus qui omnia in virtute fecisti et firuasti ac fundasti conceptu mentis orbem habitabilem, qui ornasti coronam omnium rerum a te factarum, qui dedisti nobis in timore custodire mandata tua, qui tribuisti nobis intellectum veritatis et manifestasti nobis spiritum tuum illum bonum, qui Filium tuum dilectum misisti unicun salvatorem nostrum immaculatum pro redēptione nostra. Deus Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum et Deus totius consolationis, qui in puris excelsis habitas, qui es altissimus, laudabilis, terribilis, magnus et omnia videns, qui omnia nosti antequam fiant, apud quem omnia iam erant antequam sint; qui illuminationen dedisti ecclesiae per gratiam unigeniti tui, praedestinans ab initio illos qui cupiunt iustitiam et faciunt ea quae sancta sunt habitare in mansionibus tuis; qui elegisti Abraham qui placuit tibi in fide, et Henoch sanctum thesauro vitae donasti, qui principes et sacerdotes ordinasti in sanctuario tuo altissimo, Domine; qui vocasti eum ad laudandum et glorificandum in loco gloriae tuae nomen tuum et unigeniti tui; Domine Deus, qui non reliquisti sublime sanctuarium tuum sine ministerio; ante constitutio-^{ib}nem mundi, sanctuaria tua exornasti et decorasti principis et sacerdotibus fidelibus iuxta formam caelorum tuorum. Tibi, Domine, etiam placuit modo laudari in hoc servo tuo et dignum effecisti eum praeesse populo tuo: illumina eum et effunde super eum gratiam et intelligentiam Spiritus tui principalis, quen tradidisti Filio tuo Domino nostro Iesu Christo; da ei, Deus, sapientiam laudabilem, fortitudinem, virtutem, participationem Spiritus ad faciendum omnia per tuam cooperationem. Concede ei, Deus, Spiritum tuum Sanctum, qui datus fuit sanctis tuis, confirma Ecclesiam tuam puram et sanitatem et omnem locum tuum sanctum. Largire etiam, Domine, ut servus tuus iste, qui placuit tibi, sit ad enarrationem gloriae et laudem incessabiliem, ad glorificationes perfectas et temporis aptas, ad orationes acceptas, postulationes fideles, cogitationes rectas, cor humile, ad actionem vitae et humilitatis ac veritatis, ad scientiam rectitudinis. Pater qui nostri corda omnium, effunde

virtutem tuam super servum tuum hunc quem elegisti ad patriarchatum, ut pascat universum gregem tuum sanctum et summo sacerdotio fungatur sine querela, die ac nocte tibi ministrans, et concede illi ut appareat facies tua, eumque redde dignum qui tibi attente et cum omni timore offerat oblationes sanctae ecclesiae tuae. Impertire ei totam potestatem quam dodisti sanctis apostolis tuis, ut potestate Spiritus tui solvat omnia ligamina, sicut eisdem apostolis tuis concessisti; et ut placeat tibi in pura humilitate, caritate illum imple, scientia, discretione, disciplina, perfectione, magnanimitate cum puro corde, dum orat pro populo, dum contristatur pro his qui stulte agunt eosque ad auxilium trahit, dum offert tibi laudes et confessiones ac orationes in odorem suavitatis, per Dominum...

2) Oratio consecrationis episcopi in ritu Alexandrino.

Qui es, Domine Deus omnipotens, Pater Domini nostri et Dei nostri et Salvatoris Iesu Christi, unus solus ingenitus, sine principio, nullum regem habens super te, qui es semper et ante saecula, infinitus et solus altissimus, solus sapiens, solus bonus, invisibilis in natura tua, principii expers et apud quem est scientia incomprehensibilis et incomparabilis, cognoscens occulta, cognoscens omnia antequam fiant, qui donasti statuta ecclesiastica per unigenitum Filium tuum D. N. I. C., qui constituisti sacerdotes ab initio ut assisterent populo tuo, qui non reliquisti locum sanctum tuum sine ministerio, qui complacuisti tibi glorificari in iis quos elegisti. Tu iterum nunc effunde virtutem Spiritus tui principalis, quem donasti apostolis sanctis tuis in nomine tuo. Da igitur hanc eamdem gratiam super servum tuum quem elegisti in episcopum, ut pascat gregem tuum sanctum et ut sit tibi in ministrum irreprehensibilem, orans ante benignitatem tuam die ac nocte, congregans numerum salvandorum, offerens tibi dona in sanctis ecclesiis. Ita, Pater omnipotens, per Christum tuum, da ei participationem Spiritus sancti tui, ut sit ei potestas dinitendi peccata secundum mandatum eius ad sanctuarium et solvendi vincula omnia ecclesiastica, faciendi domus novas orationis et sanctificandi altaria; et placeat tibi in mansuetudine et corde humili, offerens tibi in innocentia et irreprehensibilitate sacrificium incruentum, mysterium huius Testamenti novi in odorem suavitatis.

CONCILIO AD EXSEQUENDAM CONSTITUTIONEM DE SACRA LITURGIA

1 octobris 1966

Schemata, n. 180

De Pontificali, 12-Addenda

DE ORDINATIONE DIACONI, PRESBYTERI, EPISCOPI

ADDENDA VEL CORRIGENDA

A: De ordinatione diaconi

p. 1, adnotatio ad n.2 a, lin. 11 :

loco : '...eleison ad...'

legatur: '...eleison cum litanie .Hac expleta ascendunt ipsi
electi ad...'

n. 14: (p.5, alin.4, lin 3s) :

loco: '...ut illius...'

legatur: '...ut eos illius...'

n.15 (p.7, lin.11) :

loco: '...Volo et cupio, gratia Dei adiutus'

dicatur: 'Volo, Deo auxiliante'.

n. 16 (lin. 11) :

loco:'...tuo reverentiam...'

dicatur: '...tuo eiusque successoribus reverentiam...'

n. 21 (p.13) :

deleatur alin. 2: 'Sequentem partem... versus electos'.

ibidem :

deleatur lin.11 : 'Prosequitur extensis manibus ante pectus'.

ibid.(alin. 3, lin. 1-3) :

nunc sic sonant :

'Abundet in eis totius forma virtutis , dilectio sine simulatio-
ne, sollicitudo infirmorum ac pauperum, auctoritas modesta
et spiritualis observantia disciplinae. In moribus eorum piae-
cepta tua fulgeant,...'

B: De ordinatione presbyteri:

n. 44 (p.19, alin. 3, lin. 1) :

loco 'probatis'

legatur : 'probati'

n. 45 (interrogatio 1) :

post verba 'probi ordinis episcoporum cooperatores'

inserantur verba 'in pascendo grege Dominico'.

ibid. (p.22, alin. 1) :

nunc sic sonat :

'Vultis ministerium verbi, in praedicatione evangelii et expositione fidei catholicae digne et sapienter perficere ?'

ibid. (alin. 2, lin. 1) :

deleatur 'ut'

ibid. (in fine) :

loco : 'Volo et cupio , gratia Dei adiutus'

dicatur: 'Volo, Deo auxiliante'.

n. 46 (lin. 12) :

loco: '... tuo reverentiam ...'

dicatur: '...tuo eiusque successoribus reverentiam...'

n. 52 (p.25) :

deleatur alin.2 : "Sequentem partem...nihil dicentes".

ibidem :

deleatur lin. 13 : 'Prosequitur Episcopus extensis manibus ante pectus' .

ibid. (alin. ultima) :

nunc sic sonat :

'Sint probi cooperatores ordinis nostri, ut verba evangelii usque ad extremum terrae perveniant et nationum plenitudo , in Christo congregata, in unum populum Dei sanctum convertatur. Per eundem ...'

n. 53 (lin. 4) :

loco 'stola'
legatur: 'stolam'.

ibid. (lin. ultima) :

loco 'Deine'
legatur 'Deinde'

C: De ordinatione diaconorum et de ordinatione presbyterorum
in una actione liturgica simul conferendis

n. 69 (lin. 1) :

loco 'Consecratos'
legatur 'Ordinatos'

D: De ordinatione episcopi

n. 79 (alin. 1, lin. 6) :

loco 'potest'
legatur 'possit'

n. 88 (p. 36, alin. 1, lin.7) :

loco: '... praedicarent et gubernarent...'
legatur: '...praedicarent et omnes gentes in unum ovile congregatas sanctificarent et gubernarent'.

ibid. (p.37, alin. 2, lin.3) :

loco 'oneris'
legatur 'operis'

ibid. (p.38, lin. 1)

loco 'quod'
legatur 'quos'

ibid. (lin.12) :

loco 'regis'
legatur 'reges'

n. 89 (p. 39, lin. 9-15) :

nunc sic sonat :

'Vis plebem Dei sanctam, cum comministris tuis presbyteris
et diaconis, ut pius pater fovere et in viam salutis dirige-
re ?'

'Volo'

ibid. (p. 39, lin. 16-17) :

nunc sic sonat :

'Vis oves errantes, ut bonus pastor, requirere et ovili Dominico
aggregare ?

n. 95 (p.42, alin. 2 lin 1s) :

loco : 'misericordiam et Deus totius'

legatur : '... misericordiam et Deus totius...'

ibid. (lin. ult.) :

loco : '... Sequentem partem...'

legatur: 'Sequens pars...'

ibid. (p.43, lin. 2) :

deleantur verba : 'qui manus versus Electum extendunt'.

ibid. (lin. 8 s):

deleantur verba : 'extensis manibus ante pectus'.

n. 98 (lin 3 s) :

nunc sic sonat :

'Deus , qui summo Christi sacerdotio participem te effecit, ipse..

n. 99(lin 3) :

loco 'Accupe'

legatur : 'Accipe'

nn. 100-102 :

mutetur ordo rituum :

n.102 (impositio mitrae) ; n. 100 (traditio anuli); n.101
(traditio baculi pastoralis)

E. De benedictione insignium pontificalium

n. 111 (lin. 2) :

loco' peraguntur'

legatur 'peragitur'

Appendix

p. 50 (lin. 18) :

loco : 'redactionibus...'

legatur: '... redactoribus...'

p. 51 (lin. ultima) :

loco: '...nostri...'

legatur: '...nosti...'

P. Botte Bernardus , OSB
relator

Sac. Kleinheyer Bruno,
secretarius